

Riksdagens snabbprotokoll 2019/20:27

Tisdagen den 5 november

Kl. 13.00–15.39
18.00–18.47

Det justerade protokollet beräknas utkomma om tre veckor.

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollen för den 8, 10, 11 och 15–18 oktober justerades.

§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Camilla Hansén (MP) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 4 november 2019.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 31 oktober 2019

Svante O Johansson

ersättare för ordföranden

/Sofia Ekstrand
sekreterare

§ 3 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Tredje vice talmannen meddelade att *Ola Möller* (S) återtagit sin plats i riksdagen från och med den 4 november, varigenom uppdraget som ersättare upphört för *Lena Emilsson* (S).

§ 4 Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Janine Alm Ericson* (MP) avsagt sig uppdraget som ersättare i riksdagsstyrelsen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 5 Anmälan om kompletteringsval

Tredje vice talmannen meddelade att Miljöpartiets riksdagsgrupp anmält *Camilla Hansén* som ledamot i konstitutionsutskottet och *Janine Alm Ericson* som ledamot i riksdagsstyrelsen.

Tredje vice talmannen förklarade valda till

ledamot i konstitutionsutskottet
Camilla Hansén (MP)

ledamot i riksdagsstyrelsen
Janine Alm Ericson (MP)

§ 6 Anmälan om gruppleddare för partigrupp

Tredje vice talmannen meddelade att Miljöpartiets partigrupp anmält *Janine Alm Ericson* som gruppleddare för partigrupp från och med den 4 november.

§ 7 Meddelande om frågestund

Tredje vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 7 november kl. 14.00*.

§ 8 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2019/20:45

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:45 Striktare EU-direktiv för körkort för tunga fordon av *Alexandra Anstrell* (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 10 december 2019.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade resor och arrangemang.

Stockholm den 25 oktober 2019

Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2019/20:73

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:73 Närhet till samhällsservice

av Lars Beckman (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 november 2019.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 29 oktober 2019

Finansdepartementet

Magdalena Andersson (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2019/20:74

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:74 Brott mot välfärden

av Katarina Brännström (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 15 november 2019.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 24 oktober 2019

Justitiedepartementet

Morgan Johansson

Interpellation 2019/20:76

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:76 Kronofogdemyndighetens nedläggning av lokala kontor

av Ulla Andersson (V)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 november 2019.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 29 oktober 2019

Finansdepartementet

Magdalena Andersson (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2019/20:78

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:78 Avfallsförbränningsskatt och kraftvärmens konkurrenskraft

av Mattias Bäckström Johansson (SD)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 november 2019.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 29 oktober 2019

Finansdepartementet

Magdalena Andersson (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

§ 9 Svar på interpellation 2019/20:16 om det ökande antalet sprängdåd i Sverige

Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! David Josefsson har frågat justitie- och migrationsminister Morgan Johansson om vilka åtgärder han är beredd att ta i närtid för att komma till rätta med den ökade mängden sprängdåd i Sverige. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Det våld som gängkriminella utövar är ett hot mot människors säkerhet, mot känslan av trygghet i samhället och i förlängningen mot rättssamhället och demokratin. Att möta detta hot tillhör statens kärnuppgifter och är en av regeringens mest prioriterade frågor.

Regeringen har nyligen presenterat det största paketet mot gängkriminalitet någonsin i Sverige. Paketet omfattar ett flertal nya verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna, hårdare straff och ett bättre brottsförebyggande arbete.

För en dryg vecka sedan fattade regeringen beslut om en lagrådsremiss om hemlig dataavläsning som ger polisen ett mycket skarpt vapen mot den grova brottsligheten. Ett annat verktyg i arbetet mot gängkriminaliteten är de nya regler om datalagring vid brottsbekämpning som började gälla den 1 oktober 2019. Regeringen har vidare föreslagit att polisen från årsskiftet ska få möjlighet att sätta upp kameror på gator och torg utan att behöva söka tillstånd hos Datainspektionen. Det är en förändring som både polisen och kommunerna ser fram emot.

Regeringen har också genomfört två olika amnestier under 2018 för att minska antalet illegala vapen och explosiva varor i samhället. Vi har dessutom fördubblat minimistraffen för grovt vapenbrott och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Redan nu ser vi stor effekt av den skärpta vapenlagstiftningen: fem gånger fler häktade för grova vapenbrott och över 1 000 skjutvapen beslagtagna förra året. Det är fler än 20 vapen i veckan.

I juli i år lämnade regeringens vapenutredare förslag som kommer att göra det ännu svårare för kriminella att få tillgång till vapen och explosiva varor och som kommer att skärpa samhällets reaktion mot dem som redan har dessa illegalt. Förslagen innebär bland

annat att fler vapenbrott och brott mot tillståndsplikten för explosiva varor kommer att bedömas som grova eller synnerligen grova och att maxstraffen för de synnerligen grova brotten höjs. Förslagen har remitterats, och regeringens avsikt är att gå vidare med en lagrådsremiss under våren.

Det måste också bli svårare att bygga illegala sprängämnen. Nyligen remitterade regeringen en promemoria om kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om sprängämnesprekursorer. Genom den nya EU-förordningen försvaras möjligheten avsevärt i hela EU att få tag på kemiska ämnen som man kan bygga sprängämnen av.

Viktigast av allt är dock de historiskt stora satsningar som nu görs på svensk polis. Regeringens målsättning är att öka antalet polisanställda med 10 000 till 2024. Från startdatumet på tillväxten den 1 januari 2016 till och med september 2019 har antalet ökat med drygt 3 000. Det är en glädjande utveckling som på sikt kommer att göra stor skillnad för ett starkare samhälle och ett tryggare Sverige.

Det kommer att krävas målmedvetenhet att vända en utveckling som tillåts växa under lång tid. Regeringen ser mycket allvarligt på de sprängningar och skjutningar som skett, och vi är fast beslutna att kraftsamla för att göra det som krävs för att vända utvecklingen.

Anf. 2 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

När jag skrev och lämnade in den här interpellationen hade en bomb just exploderat utanför ett bostadshus i Rannebergen i Göteborg. Klockan var 02.04 natten till den 22 september, och i explosionen förstördes ett cykelhus, en vattenledning sprang läck, splitter och tryckvåg skadade byggnadens fasad och fönster krossades. Det var ren tur att ingen människa skadades i den kraftfulla explosionen.

Inne i huset bor helt vanliga göteborgare som denna natt låg och sov, satt och tittade på tv eller läste en bok. Det var oskyldiga människor som plötsligt fått våldet bokstavligt talat in på husknuten.

Redan då var sprängningen inte unik för det här året, fru talman. Den 7 juni i år inträffade en uppmärksam sprängning i Linköping med enorma materiella skador, och i mitten av september skadades en oskyldig kvinna vid en explosion i Lund. Efter explosionen i Lund gick Malmöpolisen ut i Sveriges Radio och manade allmänheten till ökad vaksamhet, särskilt under sena kvällar och nätter, och att rapportera misstänkta väskor eller paket.

Nu har svaret på interpellationen fördröjts i över en månad, och genom en ödets ironi präglades den gångna helgen av en serie bombdåd runt om i Sverige. Natten till torsdagen rapporterades om två detonationer med kort mellanrum i Helsingborg, och de följdes av rapporter om en explosion i Växjö, om tre explosioner i Malmö och två misstänka föremål samt om en bilbomb i Landvetter utanför Göteborg.

Precis som i Rannebergen exploderade en av bomberna i Malmö utanför ett bostadshus med skador i fasaden och krossade rutor. I Landvetter var explosionen så kraftig att en bil kastades upp på taket av smällen.

I en uppmärksam artikel i söndagens Dagens Nyheter konstaterar kriminologen Amir Rostami att sprängdåden saknar motstycke i Europa, och han säger: "Vi måste tyvärr söka oss till krigszoner för att hitta något liknande."

I den lista på ytterligare åtgärder mot gängkriminaliteten som regeringen har presenterat skriver man att skärpta straff för brott kopplade till kriminella uppgörelser samt för sprängmedelsbrott kan bli aktuella för lagrådsbeslut först våren 2020.

Fru talman! Att skärpa straffen är bra och viktigt. Det har vi moderater drivit länge. Men frågan är vilka åtgärder statsrådet är beredd att vidta i närtid för att komma till rätta med problemen i stället för att bara lägga frågan i utredningar. Vad är svaret till de boende i Linköping, Lund, Helsingborg, Växjö, Malmö, Landvetter och Rannebergen i Göteborg för att bokstavligt talat få bort bomberna från våra gator?

Anf. 3 ARIN KARAPET (M):

Fru talman och ärade åhörare! Sverige befinner sig i ett exceptionellt läge. Det är sprängningar efter sprängningar. Det har blivit vardag och norm i vissa delar av det Sverige som vi både älskar och lever i.

Jag misstror inte att inrikesminister Damberg vill stoppa detta, men frågan är om regeringen har förmågan. Tydligt inte.

Ungefär 187 sprängningar har skett bara i år, enligt Brå. Det är 187 sprängningar för mycket. De är kopplade till den gängkriminalitet och de döds-skjutningar vi kan se, och utvecklingen är sådan i Sverige att vi måste titta bakåt. Vilka är orsakerna till detta?

Migrations- och integrationspolitiken har helt och hållet fallerat. Det är många som bär det ansvaret. Vi har en situation där män med utländsk bakgrund skjuter ihjäl män med utländsk bakgrund. Sprängningarna och bombdåden är ett nytt steg där man tänjer på gränserna. Man har börjat skrämman varandra med sprängningar, och barnfamiljer riskerar sina liv.

Det är inte längre en gänguppgörelse i ett garage klockan tre på natten, som vi kunde läsa om på 90-talet. Det var ljudisolerat, och den som var först in på morgonen upptäckte det. Nu sker det mitt på dagen, mitt på kvällen, och stora delar av centrala gator i Malmö spärras av.

Min undran till inrikesministern är: Har regeringen förmågan att sätta stopp för detta? Har regeringen viljan att sätta stopp för detta? Vad tänker regeringen göra i det akuta läge vi är i nu? Inga frågor om straffskärpningar eller lagskärpningar. Frågan är vad man kan göra här och nu och vad man vill göra, vad man ämnar göra, för att se till att dessa kriminella krafter läses in så att vanligt folk åter kan känna trygghet när de går på våra gator och torg.

Anf. 4 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Jag vill tacka ledamoten för en viktig interpellation även om svaret blev försenat. Det här är ingen fråga som vi tar lätt på. Jag tror att hela denna kammare kan sluta upp bakom interpellantens allvarsord. Också Arin Karapets analys att det här inte får bli en ny normalbild i Sverige tror jag att det finns bred uppslutning kring i denna kammare. Det är därför vi jobbar brett med frågan.

Mitt absoluta svar på frågan om detta går att stoppa är ja. Det har visat sig i andra tider att när gängkriminella agerar utåtriktat mot varandra i allmänna miljöer går det med samhällets fulla kraft att slå tillbaka detta. Men när polisen under lång tid inte haft den kraft och den numerär som behövs för att ha kontroll över vissa områden och följa individer som kan vara farliga eller kan dras in i dessa miljöer, då har detta kunnat växa.

Därför gör vi nu den absolut största satsningen på Polismyndigheten i modern politisk historia. Vi ska gå från lite under 30 000 polisanställda till lite under 40 000 polisanställda, alltså en ökning med 10 000 anställda, fram till 2024. Det är en exempellös ökning. Bara i går anställdes 515 polisaspiranter runt om i hela Sverige som nu bygger på förmågan hos polisen att kraftsamla ytterligare och göra det som krävs för att stoppa detta.

Men polisen behöver också nya verktyg. Därför berättar jag lite om de saker vi ändå har gjort. En av de sakerna, som vi nu väntar på, sker det viktiga datumet den 1 januari. Då får polisen själv, utan tillstånd från Datainspektionen, avgöra när och var man behöver sätta upp kameror. Kameror har visat sig vara ett väldigt effektivt verktyg för att komma åt och lagföra dem som ägnar sig åt kriminell verksamhet. Det har också en avskräckande effekt när vi har kameror på plats.

En annan sak är den lagstiftning vi har presenterat om hemlig dataavläsning, som för några år sedan var väldigt kontroversiell. Vi gick inte vidare med utredningen där man diskuterade om man skulle få ge brottsbekämpande myndigheter mandat att bryta sig in i mobiltelefoner och läsa krypterad information. Malmöpolisen säger att alla planerade mord de senaste åren har föregåtts av kommunikation via krypterade tjänster, så att ge polisen dessa befogenheter och mandat är helt nödvändigt för att slå mot gängen.

När vi slår mot narkotikan och vapnen och beslagtar så många vapen innebär det också att folk hamnar i häkte och fängelse. De kommer inte ut på två år, så det är också en skärpning av lagstiftningen som ger effekt mot de kriminella gängerna.

Men vi har ännu inte kommit dit där vi ser en vändning när det gäller sprängningarna. Där bara måste alla aktörer kraftsamla. Därför välkomnar jag att vi vid sidan av att ha fördubblat minimistraffen, haft amnesti på explosiva varor och gett polisen nya möjligheter att arbeta med kameror nu kraftsamlar ytterligare med ytterligare skärpt lagstiftning. Men det är polisen som sköter de operativa insatserna, och jag har fullt förtroende för att polisen prioriterar detta.

Jag har noterat att polisen ska ha en pressträff i morgon bitti om lägesbilden i Sverige. Jag är helt säker på att man där kommer att berätta att man tar detta på absolut största möjliga allvar och gör det som krävs för att upprätthålla både trygghet och säkerhet i Sverige.

Anf. 5 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Statsrådet återkommer i sitt svar till det han beskriver som det största paketet mot gängbrottslighet någonsin i Sverige. Jag tycker att punkterna i paketet är bra – om de faktiskt var konkreta punkter och beslut som kunde genomföras här och nu.

Låt mig illustrera med ett exempel, fru talman. För ungefär en månad sedan hade statsrådet och jag en interpellationsdebatt om den aviserade utredningen om förändrade regler för ordningsvakter som skulle tillsättas. Det är punkt nr 6 i den 34-punktslista som regeringen tagit fram. Ordningsvakter kommer aldrig att kunna ersätta polisen men är ett komplement till polisen. Med ett förändrat regelverk, förändrad utbildning och förändrade befogenheter blir de inte bara ett komplement utan en ordentlig avlastning för polisen. Polisen kan då lägga tid och resurser på att vara ute på gatan och arbeta såväl brottsförebyggande som för att stävja den organiserade brottsligheten.

Fru talman! Statsrådet Mikael Damberg har flera gånger, först i mars i år och sedan när regeringen presenterade sina åtgärder mot gängproblematiken, sagt att man ska tillsätta en utredning för att se över lagstiftningen. I våras skulle utredningen tillsättas efter sommaren. Sedan skulle den tillsättas i höst, och när vi i oktober hade interpellationsdebatten skulle den tillsättas inom kort. Men utredningen har ännu inte tillsatts.

Jag tror att statsrådet och jag har lite olika definitioner av vad ”inom kort” innebär, fru talman. Inrikesministern presenterade sin 34-punktslista mot gängkriminaliteten den 21 september i år men har hittills endast genomfört ett beslut på den listan, det om hemlig dataavlyssning.

Därför blir min följdfråga: När tror statsrådet att övriga beslut kommer att komma? Är det måhända, som tidigare sagts, inom kort?

Anf. 6 ARIN KARAPET (M):

Fru talman! Tack, inrikesminister Mikael Damberg, för svaret! Jag tackar för svaret även om jag inte är nöjd med det. Det räcker inte till.

Regeringen har haft makten, Socialdemokraterna tillsammans med Miljöpartiet har haft makten, de senaste fem åren. I Sverige brukar vi alltid peka finger och säga att ni gjorde detta 2006 eller 2014. Jag vill inte gå in en sådan diskussion. Detta handlar om att jag är i opposition och Socialdemokraterna i regeringsställning, fru talman, och den som är i regeringsställning är den som bär det yttersta ansvaret.

Det regeringen saknar är snarare krisinsikt. Varje krona slösad på familjevecka eller friår visar att man inte tar medborgarnas säkerhet på allvar. Det är inte längre en gängskjutning eller ett gängmord, utan det är

sprängdåd och bombdåd mot flerfamiljshus mitt i centrala stan.

När medborgarna inte känner sig trygga, när medborgarna börjar tas gisslan av rädslan för att förlora livet, då minskar tilltron till oss politiker och den rättsstat och demokrati som tjänat Sverige väl.

Min fråga är återigen: Vad tänker inrikesministern komma med till Sveriges riksdag som vi kan ta ställning till här och nu? När det gäller fler poliser säger jag ja till fler poliser. En god vän till mig är en av de 515 personer som anställdes i går och som i dag stolt bär sin polisuniform och vill göra Sverige till ett tryggare och säkrare land. Men vad tänker inrikesministern komma till kammaren med för att vi ska kunna ta ytterligare steg för att sätta stopp för den våldsspiral som har tagit Sverige gisslan?

Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Vi ska inte komma in i diskussionen om vad som gjordes tidigare eller inte – jag tycker att den blir ganska fördummande och är nedsättande mot dem som lyssnar på debatten. Men när vi talar om poliser, som vi vet är det viktigaste verktyg vi har mot de gängkriminella, vet vi att det tar två och ett halvt år att utbilda en polis. Under ett antal år var det väldigt få som började på polisutbildningen, och det lider vi av än i dag.

Nu har vi fått upp volymerna, och vi kommer att fortsätta att öka volymerna för att få ut nya kraftfulla resurser på gator och torg. Det är viktigt att vara uthållig och orka prioritera detta, och det gör regeringen. Vi väljer inte att till exempel genomföra nya jobbskatteavdrag, alltså skattesänkningar för dem som redan har det bra. Vi väljer att satsa 2 ½ miljard mer på polisen nästa år för att den ska kunna fortsätta med sin växtkraft. Man har redan anställt ungefär 3 000 och ska anställa fler för att växa. Men det räcker inte; det kommer att krävas andra åtgärder också.

Det åtgärds paket som gängkriminalitetslistan utgjorde bestod dock i huvudsak av nya förslag, som måste tas fram och utredas. Detta tar längre tid. Det här handlar om polisens resurser här och nu. De åtgärder vi redan har vidtagit, som kameraövervakning och hemlig dataavläsning, är de insatser som får effekt på kort sikt.

Sedan menar jag att vi exempelvis måste ändra regelverket för ordningsvakter. Men jag tror inte att ordningsvakter löser problemet med sprängningar i Sverige. För att komma åt de kriminella gängerna krävs kraftfulla polisiära befogenheter och en stark polis, men också en del skärpta straff som ger polisen möjlighet att använda hemlig dataavläsning och ytterligare insatser som är kraftigt integritetskränkande.

Det som händer på kort sikt är att polisen växer och att Tullverket får nya befogenheter. Myndigheten växer nu med över 100 anställda för att kunna skärpa kontrollen vid Sveriges gränser när det gäller bland annat narkotika och vapen. Detta är en nödvändig insats för att begränsa skjutningarna och sprängningarna.

Vi kommer att fortsätta arbetet med oförminskad kraft. Vi har tagit detta på allvar, och jag säger det igen: Om ytterligare insatser behövs kommer vi att göra ytterligare insatser. Men vi har presenterat det största åtgärdsprogrammet mot gängkriminalitet någonsin i modern tid, och vi kommer att genomföra det. Det kommer att ge polisen ytterligare kraft i detta arbete.

Anf. 8 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Tack, statsrådet!

Självklart kommer inte enbart ordningsvakter att lösa detta – det är inte heller ordningsvaktens uppgift att lösa problemet med sprängdåd. Men, fru talman, precis som statsrådet är inne på handlar det om att ge polisen möjlighet att arbeta med dessa frågor, och då är ordningsvakter ett sätt. Ett annat sätt skulle kunna vara att återanställa pensionerade poliser.

Men vad jag försökte illustrera med detta exempel är just att det är en sak att säga att man ska tillsätta en utredning eller genomföra ett förslag men en annan sak att faktiskt göra det. Det är detta som är problemet i denna debatt, fru talman: Regeringen säger att man ska göra en massa saker inom kort, men sedan händer det ändå inte särskilt mycket. Det är det stora problemet, och det är också därför jag har ställt frågan om vad man vill göra här och nu, i närtid – inte i långsiktiga paket.

Jag menar, fru talman, att de som fick sina bilar förstörda av bomben i Landvetter, de som fick sitt bostadshus förstört i Malmö i helgen, de boende i Rannebergen och Linköping och de drabbade i Helsingborg, Växjö och Lund förtjänar att vi politiker tar tag i dessa problem här och nu.

Jag får tacka statsrådet för svaret i denna interpellationsdebatt. Jag uppskattar hans ändå autentiska vilja att ta tag i problemen, men jag hoppas verkligen att man går från ord till handling i detta. Det här är nämligen en situation som drabbar enskilda människor väldigt hårt. Tack, statsrådet, för debatten!

Anf. 9 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Tack, David Josefsson, för en viktig interpellation! Frågan om sprängningar och skjutningar i Sverige förenar oss. Vi ska stoppa detta, och vi ska göra vad som krävs för att vända denna utveckling.

Vi har påbörjat en del insatser. Vi har gjort mycket på detta område – det handlar om skärpta straff, nya befogenheter och försvårade möjligheter att få tag på kemikalier och annat, som nu kommer i nästa steg. Vi gör alltså väldigt mycket, men mer kommer att behövas.

Jag välkomnar verkligen att vi på de områden där vi kan hitta breda uppgörelser i Sveriges riksdag och är överens om nya tag. Jag uppfattar att till exempel nya, moderna regler för ordningsvakter är något som behövs, både för att se till att ordningsvakter har ett bra yrke, en bra utveckling och en stabil utbildning för de arbetsuppgifter de ska utföra och för att ge möjlighet att avlasta polisen. Detta är alltså en viktig fråga för

mig, och jag uppfattar att den är viktig även för David Josefsson. Men det kommer att behövas mycket mer.

Den absolut största insatsen är dock att fullfölja satsningen på polisen. Det är den som gör skillnad genom större närvaro och fler verktyg för att komma åt de kriminella gängerna. Detta kommer jag att fortsätta jobba för med kraft, för det går att vända denna utveckling. Staten och samhället är alltid starkare än kriminella gäng. När vi använder styrkan i det samlade Sverige slår vi ned på dessa gäng, och det ska vi göra.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2019/20:49 om rättsstatens principer

Anf. 10 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Ludvig Aspling har frågat justitie- och migrationsministern om hur ministern säkerställer att rättsstatens principer upprätthålls i Åklagarmyndighetens verksamhet. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Åklagarmyndigheten har en framträdande roll i rättsstaten, och det är därför mycket viktigt att förtroendet för myndigheten bibehålls. Åklagarmyndighetens verksamhet styrs, liksom verksamheten i andra myndigheter, av lagar och regler. En grundprincip i regeringsformen – den grundlag som utgör fundamentet för vår demokrati – är att myndigheter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Saklighet och opartiskhet är följaktligen grundläggande principer för den offentliga förvaltningen och således också för Åklagarmyndigheten. I linje med detta ska riksåklagaren verka för lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet vid åklagarnas rättstillämpning.

För alla åklagare gäller även åklagarväsendets etiska riktlinjer. Av dessa framgår att verksamheten i alla delar ska präglas av objektivitet och saklighet samt att åklagare inte får ta hänsyn till ovidkommande förhållanden eller syften. Det framgår även att en åklagare utanför sin yrkesutövning bör uppträda på ett sådant sätt att han eller hon inte riskerar att förtroendet för den enskilde tjänstemannen eller åklagarväsendet skadas.

Jag kan således konstatera att regelverket kring åklagarna svarar mot mycket högt ställda krav på rättsstatliga principer, och jag har stort förtroende för att Åklagarmyndigheten klarar att upprätthålla dessa.

Anf. 11 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Som ledamot av EU-nämnden går det inte att missa att frågan om rättsstatens principer i andra medlemsländer ligger den här regeringen varmt om hjärtat. Detta är något som vi i grund och botten är överens om. Peer-to-peer-mekanismen för granskning av rättsstatlighet inom unionen och till exempel kopplingen mellan kampen mot korruption och tilldelning av EU-medel är något vi kan tänka oss, så länge mekanismen upprättas på ett objektivt sätt.

Det som gör mig lite fundersam när det gäller den här regeringens kamp för rättsstatens principer är att den verkar gälla i alla EU-länder utom ett, nämligen vårt eget. En grundläggande förutsättning för rättsstatlighet är naturligtvis rättsväsendets oberoende, vilket betyder att åklagare och domstolar ska agera utifrån rättskällor och instruktioner och lämna personliga eller politiska ställningstaganden vid sidan om.

Det är inte alla åklagarkammare som verkar lyckas riktigt med detta. Under ett möte i Varbergs kommunfullmäktige den 19 september i år identifierade sig en fritidspolitiker från Vänsterpartiet som just åklagare och fortsatte att från talarstolen uttala brottsmisstankar mot sina politiska motståndare och hota dessa med fängelse. Hon förklarade sedan att hon konsekvent skulle lägga ned alla anmälningar inom en viss kategori av ärenden och åtala alla anmälare för falsk angivelse. Hon hotade sedan även dessa med fängelse, inte av rättsliga skäl utan endast på grund av eget tycke. Sist men inte minst pekade hon också ut mitt parti Sverigedemokraterna som en särskild måltavla för hennes åklagarkammare.

Fru talman! Hade detta hänt i Polen eller Ungern hade det omnämnts särskilt i UD:s granskningsrapporter om rättsstatens principer. Statsrådets Twitterkonto hade gått varma, och en eller annan ambassadör kanske hade kallats upp för att träffa ett statsråd.

Men nu sker detta i Sverige, och då är regeringen tyst. Chefsåklagaren vid den aktuella åklagarkammaren har inte agerat. Åklagarmyndighetens tillsynsavdelning har inte agerat. Det grövsta övertramp jag någonsin har sett inom svenskt rättsväsende verkar passera denna regering helt obemärkt.

När åklagare offentligt pekar ut sina politiska motståndare som måltavlor för åtal har man passerat en gräns. Den gränsen handlar inte enbart om förtroende för Åklagarmyndigheten som sådan utan om något mycket mer grundläggande.

Jag har släkt och vänner som är både socialdemokrater och vänsterpartister. Även om vi inte håller med varandra politiskt vill jag att vi ska kunna leva i ett land tillsammans. Jag är inte hundra procent säker på att den här regeringen, utifrån hur den har agerat i detta fall, är beredd att göra mig samma artighet.

Jag tycker att det är tråkigt att statsrådet negligerar denna historia, som är väldigt grov, och det avslöjar också att det finns ett visst hyckleri i pratet om rättsstatens principer, som denna regering ofta lyfter fram.

Anf. 12 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att statsråd inte får kommentera rättsväsendet eller ge sig in i enskilda ärenden. Det är naturligtvis viktigt att vi även i denna kammare säkerställer att vi för debatt med dem som är närvarande och inte med dem som är frånvarande och inte har någon plats i debatten här.

Anf. 13 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Det var ett viktigt påpekande från talmannen. Som statsråd kan jag inte uttala mig i enskilda

ärenden. Det vore olämpligt, och det skulle dessutom riskera att skada tilltron till just rättsstatens principer.

Här uppfattar jag att jag och interpellanten har olika uppfattningar, och det är lite märkligt. Jag tyckte att jag ägnade hela mitt interpellationssvar åt att beskriva de principer som den svenska rättsstaten vilar på och de principer och lagar som reglerar åklagarens verksamhet.

Om en enskild åklagare i sin tjänst eller på annat sätt har gjort något fel är det en fråga för Åklagarmyndigheten och inte för den svenska regeringen. När det gäller Åklagarmyndigheten och rättsväsendet i stort bygger de rättsstatliga principerna på att politiker inte ska styra hur enskilda åklagare agerar eller fattar beslut.

Att tvinga mig till en diskussion och en värdering av vad enskilda åklagare gör runt om i Sverige undergräver i sig rättsstatens principer. Det är allvarligt, för jag vill inte gripa in i detta. Jag förväntar mig att riksåklagaren tar sitt ansvar för sin myndighet.

Om man känner att något har blivit fel och att något måste granskas, alltså om man blir felaktigt behandlad av en myndighet eller av en tjänsteman, är det JO eller JK som ska granska det. Det är inte regeringen som man ska vända sig till. Och om man har blivit utsatt för något brottsligt ska man göra en polisanmälan. Det är så det går till i ett rättssamhälle. Det är därför jag är så formell i mitt svar.

Mitt svar utgick helt och hållet från att alla människor är lika inför lagen och att alla ska behandlas på exakt samma sätt. Det var min utgångspunkt. Men börjar man tala om hyckleri när man syftar på att jag inte vill gå in i enskilda ärenden och värdera vad enskilda åklagare gör eller inte är man inne på en farlig väg. Då vill man sätta standarden att den svenska regeringen ska ha synpunkter på enskilda åklagares agerande runt om i Sverige. Jag tror att det är en farlig väg att gå. Jag tror att det skulle undergräva rättsstatens principer. Det är därför Sverige har starka lagar och regler som reglerar hur sådant här ska gå till.

Anf. 14 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Jag vill också understryka att jag är helt enig med de synpunkter som fru talman anförde tidigare. Jag ska också säga att jag var väldigt tveksam om jag över huvud taget skulle lyfta upp detta till en interpellationsdebatt i riksdagen. För jag håller helt med om att vi inte ska behöva lyfta den här typen av ärenden här. Det är inte heller ett enskilt ärende som jag bjuder in statsrådet att diskutera, utan det är vad regeringen på en övergripande nivå kan göra för att den här typen av saker inte ska inträffa igen.

Det finns också olika sätt att utforma interpellationssvar. Jag förstår naturligtvis att man inte kan gå in i det enskilda ärendet och göra uttalanden, och jag håller helt med om att man inte heller ska det, men det går att formulera interpellationssvar på ett sätt som gör det tydligt att regeringen förstår hur grov den här historien är och hur allvarligt det är när åklagare känner att de har friheten att agera på det här sättet.

Precis som statsrådet anför finns det ett regelverk, men frågan här gäller inte regelverket utan vad som händer när regelverket inte följs. Precis som statsrådet anför ligger ansvaret i det här fallet på Åklagarmyndighetens tillsynsavdelning, men den avdelningen har ju inte agerat. Den har inte gjort någonting i det här fallet, och det betyder att det brister någonstans i kedjan.

Det som gör mig så bedrövad i just det här ärendet är att den här personen inför en tv-kamera känner sig trygg med att kunna bryta mot i princip samtliga de regler som statsrådet hänvisar till. Man gör inte så om man inte vet att man har sin chef eller kanske till och med sin regering i ryggen. Om man tvivlar på att man får göra så här ställer man sig inte framför en tv-kamera och säger sådant. Det är uppenbart.

Det är detta som gör att det antingen är så att det övergripande regelverk som statsrådet hänvisar till i svaret inte fungerar eller att den som har ansvar för att utkräva ansvar inte gör sitt jobb. Det räcker alltså inte.

Jag hoppas att statsrådet kan ta den här historien med sig. Jag vet inte hur det fungerar på insidan, men det skulle vara lämpligt med någon form av samtal mellan berörda individer, så att detta inte händer igen. Det gjorde mig verkligen jätteledsen när jag såg detta.

Jag har spenderat många år på juristhögskola, och det finns väldigt många där som pratar om rättsväsendet, de principer som vi ska upprätthålla och hur Sverige är ett föregångsland för andra länder. Det är vi kanske på många sätt, men i det här fallet har det brutit. Jag vill verkligen att någon gör någonting för att åtgärda det här.

Anf. 15 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Jag är den förste att understryka att även om vi har lagar och regler i Sverige kan det hända att lagarna bryts. Enskilda tjänstemän eller myndighetspersoner kan göra fel, och det kan till och med vara lagbrott. Det kan förekomma.

Det jag försökte säga i interpellationssvaret och anledningen till att det var ganska torrt är att jag inte ska ge mig in och döma i detta. Då blir det nämligen lite som interpellanten sa, att åklagaren såg det som att han hade "sin regering i ryggen". Åklagaren har ingen regering i ryggen. Men åklagaren har lagen i ryggen och ska prövas utifrån de lagar och regler som gäller i Sverige, ingenting annat – inte på uppdrag av någon regering, vare sig den nuvarande eller någon kommande regering.

Myndigheterna har ett ansvar för att regelverket följs. Jag är noga med att framhålla det i den här interpellationsdebatten. Känner man som enskild att så inte har skett kan man vända sig till JO eller JK för att se om de vill pröva frågan om myndigheten har brutit mot regelverket. Om man tycker att det har varit så grovt att det har skett ett lagbrott ska man gärna göra en polisanmälan. Så ska det nämligen gå till i en rättsstat.

Hade det varit en interpellationsdebatt som handlade om att regelverket var felaktigt och att någon av principerna brister hade vi kunnat föra en diskussion

om det, och jag hade känt ansvar för att i så fall förändra regelverket. Jag tycker att regelverket är tydligt. Jag tycker att det är viktigt att Sverige har ett robust system. Men jag kan inte säga om regelverket alltid följs. Följs det inte har myndigheten ett ansvar och ytterst JO och JK, men man ska också göra en polisanmälan. Jag hoppas att människor som känner sig felaktigt bedömda eller drabbade av myndigheter utnyttjar sin rätt i systemet att anmäla det, för då får det prövas som det ska i stället för att det ska ske i en interpellationsdebatt där jag som regeringsföreträdare ska säga om det har gått rätt till eller inte. Det överlåter jag gärna åt andra rättsvärdande myndigheter.

Anf. 16 TREDJE VICE TALMANNEN:
Jag påminner om min erinran initialt.

Anf. 17 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Att hänvisa till JO och JK när Åklagarmyndighetens egen tillsynsavdelning har avfärdat det är inte riktigt meningsfullt. Tillsynsavdelningen har ju kraftfulla verktyg att sätta in när en åklagare begår ett tjänstefel eller gör något som är väldigt illa. JO och JK kan skicka ett argt brev – eller JO kan åtminstone göra det – men det kommer inte att leda till något i praktiken.

Jag inser att vi har lite olika synpunkter här om var gränsen går för vad man bör diskutera i talarstolen. Men jag vill understryka att jag håller med om de svårigheter som finns när det gäller den här typen av fall. Jag var, som jag sa, inte helt säker på om jag skulle ta upp detta över huvud taget, men jag kände att det var så angeläget att jag verkligen ville att någon som är högt ansvarig skulle höra vad som hade hänt.

Anf. 18 TREDJE VICE TALMANNEN:
Som sagt var: Enskilda ärenden hanteras inte av statsrådet i interpellationsdebatter.

Anf. 19 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Jag vill bara avsluta med att konstatera att Åklagarmyndigheten har en väldigt framträdande roll i vår rättsstat och att det är viktigt att förtroendet för myndigheten bibehålls. Jag vill också klargöra att Åklagarmyndighetens verksamhet styrs av lagar och regler, och en grundprincip i regeringsformen – den grundlag som utgör fundamentet i vår demokrati – är att myndigheter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen och iaktta både saklighet och opartiskhet.

Jag förväntar mig att myndigheter följer de lagar och regler som gäller i Sverige. Och känner man sig som enskild illa behandlad av en myndighet eller till och med utsatt för något brottsligt hoppas jag att man följer de rutiner som finns och vänder sig till exempelvis JO och JK eller gör en polisanmälan, för det är så vi kan upprätthålla dagens starka svenska system av rätts säkerhet som jag gärna vill behålla.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellationerna 2019/20:54 och 55 om tvångsåktenskap samt förtryck och våld i heders namn

Anf. 20 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Sara Gille har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att stoppa tvångsåktenskap och arrangerade äktenskap. Hon har också frågat mig vad jag och regeringen avser att göra för att skydda kvinnor som utsätts för våld och förtryck i heders namn.

Hedersrelaterat våld och förtryck strider mot grundläggande värderingar, och det är av yttersta vikt att Sverige stärker skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Sedan 2014 finns en särskild straffbestämmelse om äktenskapstvång. Bestämmelsen innebär att det är straffbart att genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmå en person att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Det finns även en särskild straffbestämmelse som gäller vilseledande till tvångsåktenskapsresa.

Regeringen beslutade i mars 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka om det finns behov av ytterligare åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt skydd mot bland annat barnäktenskap och tvångsåktenskap.

I utredningens slutbetänkande *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet* föreslås införande av en särskild straffbestämmelse om barnäktenskap. Den föreslagna bestämmelsen om barnäktenskap innebär bland annat att det inte krävs olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet för att det ska föreligga ett brott. Huruvida barnet samtycker eller inte saknar betydelse.

Det föreslås dessutom att bestämmelsen ska omfatta inte endast den som förmår ett barn att ingå äktenskap utan även den som tillåter ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Förslaget tar i den delen sikte på barnets vårdnadshavare eller någon som trätt i vårdnadshavarens ställe.

I betänkandet föreslås även införande av ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas. För att utreseförbudet ska vara effektivt föreslås utökade möjligheter att besluta om hinder för utfärdande av pass och passåterkallelse.

Betänkandet bereds i Regeringskansliet, och regeringens ambition är att besluta en proposition tidigt nästa år.

Åklagarmyndigheten fick under 2016 i uppdrag av regeringen att granska samtliga ärenden som anmälts avseende äktenskapstvång och vilseledande till tvångsåktenskapsresa. Med anledning av regeringsuppdraget tog myndigheten fram ett metodstöd för åklagare i dessa ärenden.

Polismyndigheten inrättade i slutet av 2017 ett nationellt kompetensnätverk mot hedersrelaterade brott. De arbetar också med att ta fram ett uppdaterat metodstöd för polisens arbete mot hedersrelaterade brott.

Sedan några år tillbaka är det inte längre möjligt för en person under 18 år att ingå ett juridiskt giltigt äktenskap i Sverige. Sedan den 1 januari 2019 gäller vidare ytterligare skärpta regler för erkännande av utländska barnäktenskap. Då införde vi en ny huvudregel som innebär att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige. Undantag ska aldrig kunna göras om någon av parterna fortfarande är under 18 år vid prövningen.

När det gäller skyddet för kvinnor som utsätts för våld och förtryck i hederns namn ska framhållas att man i betänkandet *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet* även föreslår införande av en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Straffskärpningsgrunden innebär att det vid bedömningen av straffvärdet ska anses försvårande om ett motiv för brottet varit heder.

Regeringen har därutöver i juli 2019 gett en särskild utredare i uppdrag att bland annat analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild straffbestämmelse, med en egen brottsbeteckning, som uttryckligen tar sikte på hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020.

Regeringen har därtill beslutat om en förstärkning av statsbidragen till de ideella kvinno- och tjejjourerna. Kvinno- och tjejjourer som arbetar med särskild inriktning mot hedersrelaterat våld och förtryck kan få del av bidragen.

Linköpings universitet, Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum, har regeringens uppdrag att genomföra utbildningsinsatser för landets barnahusverksamheter om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning.

Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet har också fått i uppdrag att stärka och utveckla verksamheten med den nationella stödtelefonen för våldutsatta. Uppdraget har ett särskilt fokus på bland annat kvinnor och flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck kommer att vara fortsatt högt prioriterat av regeringen.

Anf. 21 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Morgan Johansson för svaret.

Jag instämmer med det Morgan Johansson säger om att hedersrelaterat våld och förtryck strider mot grundläggande värderingar och att det är oerhört viktigt att Sverige tar strid mot dessa problem. Men trots att hedersrelaterade brott inte är något nytt i Sverige har vi ännu inte fått bukt med problemen, och medan tiden går hinner allt fler drabbas.

Det är motsägelsefullt att regeringen säger att det är viktigt när man samtidigt inför lagar med väldigt låga straff. Även om regeringen nu säger att det ska vara straffskärpning för hedersrelaterade brott är det ändå förhållandevis låga straff. Det borde vara minst tre års fängelse för tvångsäktenskap. I dag ligger

straffet på högst fyra år, vilket i praktiken betyder att förövaren kan vara ute efter några månader.

Att sedan lägga en utredning så att man kan få ut en proposition efter valet är anmärkningsvärt. Det här borde prioriteras mer och behandlas mycket snabbare än vad som görs i dag.

Sverige är ett modernt land, och här borde det inte ens förekomma hedersrelaterade brott, arrangerade äktenskap med mera. Trots detta kan vi läsa om person efter person som drabbas. Nyligen var det en kurdisk kvinna i närheten av Göteborg som mördades av sin kurdiska man i hederns namn – en kvinna som sökt hjälp från samhället. Trots detta hade samhället svikit henne. Regeringen hade svikit ytterligare en person i stor nöd.

Fru talman! Dessa medeltida sedvänjor hör inte hemma i dagens Sverige. Varje individ ska få bestämma vad han eller hon vill göra med sitt liv. Trots detta förekommer hedersförtryck och våld i Sverige. Vi anser att man ska värna om alla människors rätt att välja vem man vill älska och vem man vill ingå äktenskap med.

Tyvärr riskerar många ungdomar att föras utomlands för att giftas bort. Många flickor får inte ens prata med en klasskompis just för att han är en pojke.

Det svenska samhället sviker dessa kvinnor och barn som är fast i ett hårt kontrollerat liv, där deras egen identitet trycks ned till att bli så liten att de är beroende av familj och släkt på en helt annan nivå än barn som växer upp i svenska familjer.

Alla barn borde få vara just barn och få växa upp i en kärleksfull och trygg familj med ett samhälle runt om som stöttar och finns där. I stället ser deras liv helt annorlunda ut. Det är ett liv där de kontrolleras och styrs till det yttersta, oftast av flera i familjen och släkten som tillsammans bidrar till förtrycket.

Anf. 22 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag menar att det inte kan råda några tvivel om att frågan om att bekämpa hedersvåld och förtryck är en av regeringens allra viktigaste prioriteringar. Det är en mycket viktig del av det januariavtal som Socialdemokraterna nu regerar på ihop med Miljöpartiet, Centern och Liberalerna.

När det gäller de barn och ungdomar som drabbas av hedersförtryck vill jag säga följande: Det spelar ingen roll var du kommer ifrån eller vilken etnisk bakgrund du har – du har samma rätt som alla andra att själv forma din framtid och att själv välja vem du ska älska och vem du ska gifta dig med.

Den som förtrycker dig och till exempel försöker tvinga dig att gifta dig med någon som du inte vill gifta dig med eller föra dig utomlands för att gifta bort dig mot din vilja, den begår ett brott, och det brottet finns det ett straff för. Detta gäller även om det skulle råka vara din far, din mor eller någon annan släkting: Den personen begår ett brott.

Jag tycker att det är viktigt att man sänder tydliga signaler till alla barn och ungdomar att det är dessa

regler som gäller i Sverige, och det finns straffsanktioner för dem som bryter mot dessa regler.

Det här är egentligen ingenting nytt. Det finns de som gärna vill få det till att det här bara handlar om en muslimsk eller utomeuropeisk kontext. Det är historielöst. Ja, det stämmer att det i dag är vanligt exempelvis i Mellanöstern eller i Afrika. Men tvångsäktenskap, barnäktenskap och barnrelationer har vi haft också i en kristen kontext och i Europa under väldigt lång tid tidigare.

Det räcker att gå till de europeiska kungahusens historia för att se att det är fullt av just sådana här tvångsäktenskap och barnförbindelser. Hur gammal var Karin Månsdotter när hon togs till slottet på 1500-talet av Erik XIV? Hon var väl ungefär 14 år.

Det räcker alltså att gå till den europeiska historien för att hitta motsvarande övergrepp och situationer där, och det är viktigt att ha i minnet.

Fru talman! Detta baserades på en gammal konservativ syn på barn, som gick ut på att barn var något slags bihang till familjen som kunde användas för att uppnå vissa mål som familjen kunde tänkas ha, till exempel att gifta till sig mark eller kanske gifta in sig i en finare familj. När det handlar om kungar skulle man gifta sig till maktallianser, fred och sådant.

Denna gamla konservativa syn på barn har vi brutit med, och det är inte någon tillfällighet, fru talman. Det är en effekt av att progressiva krafter, bland annat mitt parti – det socialdemokratiska partiet – arbetarrörelsen, kvinnorrörelsen och liberaler i Sverige och i andra länder, bröt mark för en ny syn på barn, nämligen den att barn inte är något slags bihang till familjer utan egna individer med egna rättigheter. Vår uppgift som föräldrar är att ge det stöd som behövs under uppväxten så att barnen så småningom kan välja sin egen framtid. Det är någonting helt annat än den syn som rådde i det gamla, konservativa Sverige och Europa.

Vi bekämpade inte dessa gamla strukturer för att få tillbaka dem i andra sammanhang, fru talman, utan vi är lika besjälade nu som vid det tillfället av att bryta upp dessa gamla, konservativa synsätt på barn och kvinnor. Därför kommer vi att fortsätta att göra allt vi kan och allt som står i vår makt för att bekämpa den typ av hedersrelaterat förtryck, barnäktenskap och tvångsäktenskap som vi dessvärre ser förekommer. Utöver de lagförslag som vi redan har presenterat kommer vi att gå vidare med detta under hela den här mandatperioden.

Anf. 23 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Det säger sig självt att polisen hade prioriterat detta hårdare om vi hade haft strängare straff – ju högre straffvärde, desto mer prioriterat.

De som lever under hedersförtryck tvingas finna sig i att deras liv och deras rätt att göra egna livsval inskränks, och det krävs inte sällan av dem att de ger upp sin egen vilja för att sätta familjens eller släktens heder i första rummet. I hederns namn utsätts de för trakasserier, hot och våld från de personer som står

dem närmast. Alternativt tvingas de själva utsätta sina närmaste för våld och förtryck.

Fru talman! Tänk hur det skulle vara att växa upp och leva i en sådan miljö – att styras från barnsben och genom hela livet. Tänk att få påtryckningar från släkten och familjen om hur man ska och inte ska bete sig. Tänk att veta att när man är giftsmogen kommer det att finnas en man som har valts ut av familjen eller klanen och som man ska gifta sig med. I min egen kurdiska släkt förekommer just detta: släktingar som gifter sig med någon som har valts ut åt dem. Jag minns för några år sedan när jag pratade med en släkting till mig och frågade henne om hon älskade sin man. Jag fick till svar av henne att det var arrangerat, och jag kommer aldrig att glömma det. Hon har i dag flera barn med den här personen.

Jag skulle aldrig vilja leva med en man som jag själv inte valt och som jag inte älskade – allt för att någon annan har beslutat att vi ska bilda familj tillsammans. Oftast är det också kusiner man ska gifta sig med, för att göra släktbanden starkare. Jag har en 15-årig dotter, och jag skulle aldrig någonsin säga till henne vem hon ska eller inte ska gifta sig med. Det ska hon själv få bestämma. Jag tycker att alla ska få bestämma och själva styra över vem man vill bilda familj med.

Sverige behöver ta krafttag vad gäller hedersrelaterade brott, arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap. Detta förekommer fortfarande i Sverige, och vi måste få stopp på det. Tyvärr gör den här regeringen alldeles för lite – och alldeles för sent.

Anf. 24 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag tror inte att det råder någon tvekan bland åhörarna om att vi är överens i sak. Vad vi också har att redogöra för är de åtgärder vi redan har vidtagit och de åtgärder vi är på väg att vidta. Jag skulle vilja påstå att den regering jag företräder har gjort mer än någon annan regering på det här området när det gäller att bekämpa hedersförtryck.

Den dispensmöjlighet som tidigare fanns och som möjliggjorde för barn under 18 år att ingå äktenskap är borttagen. Det finns inte längre någon sådan dispensmöjlighet. Vi tog bort möjligheten att erkänna utländska äktenskap där en av parterna är under 18 år. Det gjorde vi häromåret. Under de här åren har vi systematiskt förstärkt både polisens och åklagarnas arbete mot hedersbrott och äktenskapstvång. Vi har sett till att kvinnojourerna har mer pengar att röra sig med än någonsin tidigare; jag tror att vi har ökat anslagen till dem med över 400 procent under våra år. Det är mer resurser än någonsin tidigare.

Det var några exempel på vad vi gjorde under den förra mandatperioden, och nu går vi vidare. En hel del av det som efterfrågas är redan på gång. Sara Gille efterfrågar hårdare straff – ja, i de utredningsförslag vi nu arbetar med finns det ett förslag om en särskild straffskärpningsgrund. Det skulle innebära att lagstiftaren och domstolarna ska se strängare på ett brott som

har hedersmotiv än på ett brott som inte har hedersmotiv. Om till exempel en misshandel eller ett bortförande sker med hedersmotiv ska lagstiftaren och domstolarna se strängare på det och därmed utdela ett hårdare straff än tidigare. Det kommer vi att införa.

Bland förslagen finns också en sänkning av tröskeln för att vi i ökad utsträckning ska kunna lagföra dem som pressar sina barn till äktenskap. Det ska inte längre krävas olaga tvång eller utnyttjande av en utsatt belägenhet för att vi ska kunna ställa en vårdnadshavare till ansvar, utan det ska räcka att vårdnadshavaren tillåter att barnet ingår äktenskap för att fälla denne för det. Därmed blir det en särskild bestämmelse om barnäktenskap, som också är på gång.

Vi vill även införa en särskild bestämmelse om utreseförbud, det vill säga att man ska kunna belägga barn i risksituationer med ett förbud att föras utomlands. Detta förenas med möjligheten att dra in pass eller vägra utfärdade pass i de situationerna. Det handlar om att kunna se till att barn inte förs ut ur landet mot sin vilja för att till exempel giftas bort eller könsstympas, och det finns också med bland de lagförslag vi nu arbetar med.

Vår plan är att vara färdiga med lagstiftningsarbetet tidigt under nästa år och att vi ska kunna gå till riksdagen före propositionsstoppet i mars. I så fall kan vi ha nya lagar och strängare regler på plats redan den 1 juli nästa år. Därutöver har vi redan planerat nästa steg, fru talman: Vi har även börjat se över möjligheten att införa en särskild brottsrubricering med en särskild straffskala just för hedersbrott. Det är också en följd av januariavtalet.

Vi kommer alltså att fortsätta att skärpa reglerna kring detta, för att se till att rätten att själv välja hur man vill leva sitt liv – och med vem man ska leva sitt liv – ska gälla alla i Sverige, oavsett härkomst.

Anf. 25 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Morgan Johansson och jag är kanske överens i sak om att någon bör göras, men när det gäller vad som bör göras skiljer vi oss åt.

Detta är inte första gången jag och Morgan Johansson står och diskuterar de här frågorna. Den sittande regeringen har haft många år på sig att rädda dessa barn och kvinnor så att de får ett värdigt, självständigt liv, men trots det förekommer detta fortfarande. Jag vet att flera nya lagar har antagits på sistone, men räddade de den kurdiska kvinnan i närheten av Göteborg – kvinnan som brutalt mördades av sin man just på grund av hedern? Det Morgan nämner räcker inte.

Pela mördades 1999. Fadime mördades 2002. Det är 20 år utan vettiga åtgärder. Alliansen och Socialdemokraterna delar ansvaret för hur Sverige ser ut i dag samt för att problemet ens förekommer här. Det håller inte att vänta i 20 år med åtgärder när man vet att människor dör under tiden. Det är skandal att regeringen har styrt i så pass många år utan att få ordning på de här problemen. Lite stöd till kvinnojourer, utredningar och så vidare – är det verkligen allt regeringen har att komma med?

I detta anförande instämde Angelica Lundberg (SD).

Anf. 26 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Nej, och jag tror att de som har följt debatten har kunnat höra att regeringen inte bara har vidtagit betydligt fler åtgärder än så utan även är på väg att vidta fler.

Vi täppte exempelvis till luckorna när det gäller barnäktenskap under den förra mandatperioden, och vi förstärkte polisens och åklagarnas arbete mot hedersrelaterat våld under den förra mandatperioden. Vi gör nu en unik stor satsning på de brottsbekämpande myndigheterna, med 10 000 fler anställda till polisen under de kommande åren, och där är den här frågan en av de prioriterade. Vi går också vidare med straffskärpningar, utreseförbud, möjlighet att dra in passen i de här situationerna och mycket mer.

Jag skulle nog alltså vilja säga att även om man nog aldrig kan garantera att det går att skydda alla individer i alla sammanhang – för det kommer ingen riksdag eller regering någonsin att kunna göra – kan vi ändå se till att ta fram så stark lagstiftning som möjligt och ge så stora resurser som möjligt till de brottsbekämpande myndigheterna, för att se till att de här problemen kan minska. Det handlar också om att sända en signal till de eventuella förövare det handlar om – att säga: Beter ni er på det här sättet bryter ni mot svensk lagstiftning, och då kommer vi helt enkelt att gå in med sanktioner mot er. Det tror jag är en väldigt viktig signal till de eventuella förövarna.

Samtliga barn och ungdomar i Sverige har rätt att själva välja sin väg framåt, och vi kommer att fortsätta göra allt vi kan för att se till att det också gäller alla.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellationerna 2019/20:56 och 65 om stöd till barn vid vårdnadstvister

Anf. 27 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Mikael Eskilander har frågat mig hur jag och regeringen arbetar för att ge barn bättre stöd när föräldrarna har svårt att komma överens. Maria Stockhaus har frågat mig varför jag dröjer med att komma med förslag med utgångspunkt i betänkandet från 2014 års vårdnadsutredning.

Det är viktigt att reglerna om vårdnad, boende och umgänge är utformade för att se till barnets bästa och för att minska risken för att barnet kommer till skada på grund av långvariga konflikter. Det handlar om komplexa frågeställningar, vilka 2014 års vårdnadsutredning haft i uppdrag att uppmärksamma och överväga.

I Vårdnadsutredningens uppdrag ingick också att kartlägga ökningen av antalet vårdnadsmål de senaste

tio åren. Utredningen kom fram till att vårdnadsmålen, efter att mål där socialnämnden är sökande hade räknats bort, hade ökat med nästan 50 procent.

Som jag uppfattar Mikael Eskilanderesson är han bland annat kritisk till den reglering i föräldrabalken som anger vad domstolen särskilt ska fästa avseende vid när den gör bedömningen av om vårdnaden ska vara gemensam eller inte. Han vill också se en särskild stödperson för barnet.

Vårdnadsutredningen har bland annat lagt fram ett förslag som tar sikte på den reglering i föräldrabalken som Mikael Eskilanderesson ifrågasätter. Betänkandet innehåller även andra intressanta och bra förslag. Ett viktigt syfte med förslagen är att minska antalet konflikter mellan föräldrar och att färre tvister ska avgöras i domstol. Ett annat syfte är att öka fokus på barnet. Utredningen har lämnat ett antal förslag för att säkerställa barns rätt och delaktighet i processen. Barnet och barnets behov ska vara i centrum, även om det inte föreslås någon stödperson.

Det tar tid att analysera ett så omfattande material som det Vårdnadsutredningen har presenterat. Det är också många remissinstanser som har yttrat sig över förslagen. Frågorna är dock viktiga för regeringen, och vi avser att återkomma.

Anf. 28 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Tack, Morgan Johansson, för svaret!

När det gäller stöd till barn i en vårdnadstvist och behovet av en stödperson är det inte en stödperson i rätten som jag och mitt parti gärna hade sett mer av, vilket jag uppfattar det som att Morgan också har förstått. Där håller vi med om ställningstagandet i utredningen *Se barnet!*

I stället handlar det om den typ av stödperson som flera kommuner i dag ger barn på olika sätt. Mellan åren 2015 och 2017 pågick ett projekt med så kallade samverkansteam i fem svenska kommuner. Det var kommunerna Helsingborg, Nacka, Norrköping, Malmö och Västerås som ingick i detta projekt. Det var ett relativt lyckat projekt, som regeringen var delaktig i att ge medel till.

Vad som framkom var att barn i vårdnadstvister ofta har nytta av stöd på flera olika sätt. En tydlig ambition i försöket var också att komma i kontakt med familjerna tidigt, innan konflikterna hunnit bli alltför stora. Detta är helt i linje med det system som vi sverigedemokrater har tjatat om i många år. Vi vill ha ett tidigt ingripande med medlingssamtal, liknande den norska modellen för ”mekling”. Vi vill också ha bättre stöd för barnet under själva processen.

Nu är socialtjänstens insatser givetvis en fråga för respektive kommun, och det kommunala självstyret är ingenting som vi vill in och röra i. Men det är fullt möjligt för en regering att ändå ta fler initiativ liknande det man redan tidigare tagit kring samverkansteam, som man även tidigare har initierat.

Dagens situation för kommunerna är tyvärr att de ofta har så stora ekonomiska problem att klara den dagliga driften att de inte har överskott nog att fundera på

förbättringar och resursförstärkningar för barn, i detta fall. Det handlar mer om att hålla näsan över vattenytan än om att ta några egentliga simtag framåt.

I 3 kap. 6 § socialtjänstlagen står att en kommun kan utse en kontaktperson om vårdnadshavaren begär det. Barn över 15 år kan också själva begära en kontaktperson som stöd vid umgängestillfället. Denna paragraf syftar egentligen mer till situationer där man ser ett hot från den ena föräldern eller där man inte vågar möta den ena föräldern själv. Jag tycker ändå inte att det är orimligt att tänka sig att ett barn kan få en kontaktperson hos socialen även om barnet är under 15 år, också för stöd i själva vårdnadsprocessen och inte bara för att träffa sin andra förälder.

Enligt Rädda Barnen uppger en av fem föräldrar som är inblandade i en vårdnadstvist att deras barn inte mår bra. Att allvarligare tvister i familjen kan ge barn psykisk ohälsa verkar det också finnas en bred enighet kring. Barn behöver stöd, och ett sätt att öka detta stöd är att utse en stödperson.

Det är därför jag trycker på behovet av en stödperson. Sedan har jag uppfattat det som att Morgan kanske inriktat sig mer på utredningen *Se barnet!* som egentligen inte berör just den typ av stödperson som jag i detta avseende menar.

Anf. 29 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag använde mig av Google för att ta reda på hur många dagar sedan det egentligen var som utredningen *Se barnet!* blev klar. Det var faktiskt exakt i dag 1 000 dagar sedan som denna utredning landade på regeringens bord. Det är 82 remissinstanser som har yttrat sig, och de flesta är positiva till mycket av det utredningen föreslår.

Mellan 2017 och 2018, det vill säga under ungefär ett års tid, avgjordes 7 500 tvister avseende familjerätt i domstol. Det är 7 500 familjer som inte fått stöd och hjälp att lösa sina tvister utanför domstol. Varje tvist kan handla om flera barn – barn som under lång tid slits mellan föräldrar och som riskerar att få en negativ påverkan på sin barndom och skolgång.

Barn som utsätts för vårdnadstvister löper stor risk att få problem med psykisk ohälsa, till exempel depression och bristande självkänsla. De löper även större risk att hamna i drogmissbruk.

Fru talman! Det behövs en ny lagstiftning som minskar riskerna för att barn påverkas när föräldrarna inte kan komma överens. Det är orimligt att det tar så lång tid innan en ny lagstiftning kan komma på plats när remissinstanserna är positiva och frågan inte har särskilt stor politisk sprängkraft. Alla partier har ett intresse av att situationen för barn vid vårdnadstvister blir bättre.

Justitieministern sa i sitt svar att regeringen tycker att frågan är viktig och avser att återkomma. Min självklara följdfråga blir: När avser regeringen att återkomma?

Anf. 30 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Först vill jag säga något om bakgrunden.

Denna utredning tillkom delvis som ett sätt att utvärdera den reform av systemet som skedde 2006. Man ska kanske säga att denna reform klarar sig ganska väl i utvärderingen. Utredningen pekar på att barnrättsperspektivet har stärkts och på att barn kommer mer till tals än med den tidigare ordningen. Det görs bättre riskbedömningar från domstolens sida än tidigare. Utredningen menar också att domstolarna gör betydligt mer nyanserade bedömningar än tidigare och att barnens bästa har en mer framträdande roll.

Dessutom är det fler som får ensam vårdnad. Detta var faktiskt en del av syftet med reformen. Vi visste att en problematik var att föräldrar som i grunden är djupt olämpliga som vårdnadshavare ändå kunde vara kvar och ha gemensam vårdnad. Det kunde till exempel handla om en våldsam man som slog både sin fru och sina barn – en sådan ska ju inte ha vårdnaden.

Syftet med reformen – att i till exempel sådana situationer ge ökad möjlighet till ensam vårdnad – är uppnått. Som helhet visar utredningen att det var en positiv reform som vi socialdemokrater drev igenom 2006.

Det har dock lett till att antalet tvister har ökat, inte med 100 procent som Maria Stockhaus påstår, utan snarare med ungefär 50 procent, för man ju måste räkna bort de ärenden där socialnämnden är sökande. De ärendena rör i allmänhet inte tvister mellan föräldrar, utan de rör är helt andra frågor.

Om vi bara ser till tvister mellan föräldrar är det en ökning från 2 800 tvister 2006 till drygt 4 100 tvister 2015, det vill säga ungefär 50 procent fler, och det var nog ganska väntat. Eftersom den nya lagen öppnade för mer av ensam vårdnad kunde man ju vänta sig att det skulle bli mer av tvister.

Nu föreslår utredningen en rad förändringar som vi i dag arbetar med. Det är till exempel just den skrivning som Mikael Eskilanderesson tar upp i sin interpellation och som i dag säger att domstolen ska fästa särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta. Detta vill utredningen på. I stället ska domstolen i ökad utsträckning se på föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Då flyttas perspektivet, menar utredningen, till barnets behov i stället för föräldrarnas samarbetsförmåga. Detta har blivit väl mottaget av remissinstanserna, och vi arbetar med det.

Mikael Eskilanderesson ägnar ganska lång tid åt att tala om att han vill se en särskild stödperson till barnet. Det stämmer att det inte finns med i utredningens förslag. Men det finns heller inte med i Sverigedemokraternas budget; ni har ju inte finansierat förslaget. Om ni sverigedemokrater menar allvar med ert förslag om en särskild stödperson till barnet får ni vara så goda att sätta av pengar till det. Men det har ni inte gjort, och jag kan inte tolka det på något annat sätt än att ni

försöker genomföra någonting utan att finansiera det. Det är i så fall dåligt.

Maria Stockhaus frågar om tidsplanen. Vi hade ju ett möte på departementet med hela civilutskottet för någon månad sedan. Vi gick då igenom en hel del av de här förslagen. Då sa jag också att vi siktar på en proposition i det här ärendet under nästa höst, och det beskedet gäller alltså. Jag tror inte att vare sig Maria Stockhaus eller Mikael Eskilanderesson var med på mötet, men nu hör ni här i kammaren att vi siktar på en proposition om detta under nästa höst.

Anf. 31 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan jag släpper fram Mikael Eskilanderesson, Sverigedemokraterna, vill jag säga att vi talar genom talmannen. Det är helt riktigt som interpellanten har gjort, men man ska använda både för- och efternamn i talarstolen.

Anf. 32 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! När det gäller detta att ha stödperson till barn i vårdnadstvister vill jag påstå att det visst finns med i en hel del av våra kommunala budgetar. Som jag sa i mitt inledningsanförande är ju detta framför allt en kommunal fråga. Vi vill inte gå in och styra det kommunala självstyret, utan vi vill se på just det som regeringen faktiskt gjorde mellan 2015 och 2017. Då gick man in och stöttade kommunerna i att inleda ett arbete med att ge barnen stöd. Eftersom det inte är en riksfråga finns det inte med i vår riksbudget. Men det förhindrar ju inte att regeringen går in och ger stöd, som man har gjort tidigare, till det som man kallar samverkansteam som fanns i fem svenska kommuner. Det är klart att det då handlar om några miljoner som ska tillskjutas för detta, och det är mycket möjligt att vi inte har gjort det i vår stora budget. Så noga har jag inte kontrollerat vår budget.

Jag satt i Vårdnadsutredningen, och vi alla partier var över alla partigränser överens om att det som kom fram i utredningen *Se barnet!* var bra. Jag delar helt Maria Stockhaus syn på behovet av en ny lagstiftning. Det är bekymmersamt att det har tagit så lång tid när det är något som partierna ändå är överens om. Det är alltså inte särskilt mycket som vi har att diskutera när det väl ska genomföras, känns det som.

Det som man ska skilja på är vårdnad och umgänge. Det blir så lätt att man talar om delad eller ensam vårdnad och att man tror att ensam vårdnad betyder att barnet bara har umgänge med den ena föräldern. Jag tycker egentligen att umgänget är mycket viktigare. Det är viktigare att barnet har umgänge med båda föräldrarna än att man i alla fall har helt delad vårdnad.

Vid våld är det självklart att den förälder som är våldsam ska ha så lite som möjligt att göra med barnet. Men en våldsdömd förälder är fortfarande barnets förälder, och man kan inte prata ned en sådan person, för det är ju faktiskt en del av barnet som man i så fall pratar ned.

Norge och Finland har lyckats mycket bättre med sina vårdnadslagstiftningar än vad Sverige har. Både

Norge och Finland har gått på detta med mer medling, eller mer mekling som man kallar det i Norge, och man har försökt att flytta den utanför domstolarna. Jag tror att det egentligen är nyckeln till att lyckas, för om inte två vuxna människor kan sitta ned och komma överens tror jag inte att det hjälper hur många domstolar man än har och hur många domare man än kallar in för att få de här personerna att komma överens. Någonstans handlar det ju om att föräldrarna måste lösa situationen sinsemellan. Sedan kan lösningen givetvis vara att ge vårdnaden till en av personerna.

Anf. 33 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Oavsett procentuell ökning av antalet vårdnadstvister tycker jag att en tvist i domstol är en för mycket. Det har varit en kraftig ökning oavsett vilken siffra det är som gäller.

Utredningen *Se barnet!* handlar inte bara om att minska antalet vårdnadstvister i domstol utan också bland annat om att skydda barn i familjer där det förekommit våld. Det finns tyvärr flera exempel, som man kan läsa om i kvällstidningar, där en förälder har vårdnad om barn trots att han har mördat barnens mamma. Utredningen föreslår bland annat att det ska gå att föra över vårdnaden till en tillfällig vårdnadshavare – ett förslag som är tänkt att användas just i fall där en vårdnadshavare uppsåtligt dödat den andra vårdnadshavaren.

En annan viktig aspekt i utredningen är barnets rättigheter, som stärks med utredningens förslag, och där är de flesta av remissinstanserna överens. Det handlar om barnets rätt att komma till tals utan någon påverkan av någon av föräldrarna men också om barnets rätt att slippa långa utredningstider och uppslitande juridiska processer.

Fru talman! I utredningen föreslås också utbildningsinsatser för att stärka kompetensen hos bland annat familjerättssekreterare, vilket också är viktigt om man ska hantera barn i komplicerade vårdningsprocesser.

Skrivningarna i dagens lagstiftning om att domstolen ska ta hänsyn till föräldrarnas förmåga att samarbeta har, precis som justitieministern nämnde i sitt tidigare anförande, bedömts vara konflikt drivande. Det har lett till att vårdnadshavare på ett eller annat sätt medvetet försökt att sabotera samarbetet för att få ensam vårdnad. Utredningen föreslår, som sagt, att domstolen i stället ska fokusera på föräldrarnas förmåga att ta gemensamt ansvar för barnet i syfte att minska de mer konstruerade konflikterna.

Förslagen i utredningen är många och bra. Det är sorgligt, inte minst för barnens skull, att inget av förslagen ännu hamnat på riksdagens bord. Vi talar ju mycket i många olika politiska sammanhang om vad barns och ungdomars psykiska ohälsa beror på och hur vi ska komma till rätta med den. Forskningen och utvärderingen säger att det är väldigt tydligt att barn som har varit med om uppslitande vårdningskonflikter och föräldrar som inte kommer överens är i ökad risk för

psykisk ohälsa. Här finns en chans att förbättra situationen.

Jag funderar över hur regeringens prioriteringar egentligen ser ut när det tar så lång tid för så här viktiga förslag att komma hit till riksdagen.

Anf. 34 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Den allmänna kommentaren till den sista frågan är att under de åtta år som Alliansen styrde i Sverige tog man inga som helst initiativ för att förändra den här lagstiftningen, utan det är vi som kommer att genomföra de här förändringarna.

Som helhet får jag nog säga att med den reform som vi drev igenom 2006 har utredningen kommit till slutsatsen att det är bättre nu än vad det var tidigare. Barnrättsperspektivet har stärkts, barn kommer till tals tidigare och på ett bättre sätt, det görs bättre riskbedömningar än tidigare, domstolarna har förbättrat sitt sätt att arbeta med det här, bland annat med mer av nyanserade bedömningar, och det finns en större möjlighet till ensam vårdnad. Det kan handla om situationer där det förekommer våld i relationen.

Jag tror att Mikael Eskilandersson och jag i grunden är överens om att en våldsamt förälder inte är någon lämplig vårdnadshavare och att det måste vara vår bestämda utgångspunkt.

Vi arbetar vidare med utredningens alla förslag. Det är som sagt 82 remissinstanser som har yttrat sig, så det är alltså ett stort lagstiftningsarbete. En av frågorna rör förändringen av skrivningen om föräldrarnas arbetsförmåga. En annan rör att socialnämnden ska kunna höra barn utan föräldrarnas samtycke, vilket är viktigt.

Mikael Eskilandersson berörde detta med obligatoriska informationssamtal hos socialtjänsten innan man inleder en tvist i domstol, och det finns också med bland de förslag vi jobbar med.

Maria Stockhaus tog upp frågan om tillfällig vårdnadshavare för de situationer där den ena vårdnadshavaren har dödat den andra vårdnadshavaren. Då måste det såklart finnas en lösning. Det kan handla om såväl en våldsamt man som dödar sin fru som en fru som dödar sin man, kanske efter att i många år ha levt i en våldsamt relation. I det senare fallet ska man kanske se lite annorlunda på saken. Man måste se varje situation för sig. Det är dock helt uppenbart att vi måste ha en lösning för dessa situationer.

Vi jobbar alltså med detta och en lång rad andra förslag. Det är som sagt ett omfattande lagstiftningsarbete, och då tar det tid. Vi siktar dock på att kunna komma till riksdagen med detta under hösten 2020.

Fru talman! Mikael Eskilandersson säger att han inte har kontrollerat sin budget så noga. Men det har vi gjort, och det står inte ett ord om stödpersoner i Sverigesdemokraternas budget. Jag förstår på Mikael Eskilandersson att det inte är staten som ska betala för detta utan kommunerna. Men om staten ska ställa ytterligare krav på kommunerna får staten via budget finansiera det för kommunsektorn. Men det finns inte ett

öre avsatt för det i Sverigedemokraternas budget. Om kommunerna ska driva detta för egna pengar och utan ytterligare statliga krav får Mikael EskilanderSSon driva det på kommunal nivå och inte i riksdagen, för här handlar det om staten.

Anf. 35 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Låt mig börja där Morgan Johansson slutade. Sverigedemokraterna ger ganska mycket mer pengar till kommunerna än vad regeringen gör i sin budget, och därför tror jag att vi har ett visst utrymme att röra oss med.

Det tidigare projektet initierades ju uppifrån, och det är detta jag efterfrågar av dagens regering.

Morgan Johansson tog upp exemplet när en förälder dödat den andra föräldern. Detta extrema exempel togs upp när vi i utredningen diskuterade vilka förslag vi skulle lägga fram i betänkandet *Se barnet!* Vi i utredningen var ganska överens om att det var ett överdrivet exempel eftersom man löser detta. Man skickar inte hem barnen med en förälder som har mördat den andra föräldern; så funkade det inte. Det som omedelbart händer är att polisen griper denna förälder, och sedan omhändertas barnet enligt lagen om vård av unga, LVU. Detta är inget jätteproblem i dag och som tur är väldigt ovanligt.

Låt mig instämma med Maria Stockhaus. I utredningsbetänkandet *Se barnet!* finns många viktiga förslag som snarast behöver förverkligas.

Det är svårt att stifta lagar som löser alla vårdnadstvister, särskilt dem där föräldrarna är i konflikt med varandra. Jag vill dock se fler initiativ från regeringen liknande det med samverkanssteam så att fler kommuner får hjälp att komma igång med stödpersoner till barnen. Det är detta jag efterfrågar i min interpellation, men tyvärr kan jag inte se att regeringen har några fler sådana här projekt på gång.

Anf. 36 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! 1 000 dagar är ganska många dagar, och det är så många dagar som det har gått sedan utredningen blev klar. Det är 1 000 dagar då inget har blivit bättre för barn som befinner sig i uppslitande konflikter mellan sina föräldrar, konflikter som drar ut på tiden och riskerar barnens psykiska hälsa.

Frågorna är absolut komplexa, men många av dessa förslag har fått stöd av remissinstanserna.

En av anledningarna till att jag har ställt denna interpellation är att jag har blivit kontaktad av intresseorganisationer för föräldrar som är oroliga och undrar vad som har hänt med utredningen och om det inte blir något av detta. Många sitter i kläm, och många har råkat illa ut.

Det borde inte vara något problem att komma överens om dessa frågor här eftersom det finns väldigt lite politisk sprängkraft i dem.

Dagens besked från Morgan Johansson innebär att det kommer att tre och ett halvt år från färdig utredning till proposition. Jag tycker att framför allt de barn som kommer i kläm förtjänar bättre än så. Men dessa barn

kan knappast vara prioriterade av regeringen, vilket är anmärkningsvärt.

Anf. 37 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Maria Stockhaus säger att inget har blivit bättre. Men jag har pekat på att det enligt Vårdnadsutredningen faktiskt blev bättre 2006. Barnrättsperspektivet ökade, domstolarna gjorde bättre bedömningar än tidigare, riskbedömningarna blev bättre och barnen kom mer till tals. Det blev alltså bättre 2006 när vi drev igenom detta. Därefter hade vi en åtta år lång period då Alliansen regerade, och då gjordes inget för att förändra denna lagstiftning.

Det vi nu kommer att göra är att ytterligare förbättra det som blev bättre 2006, mot bakgrund av det utredningsförslag som finns, och vi kommer att gå till riksdagen med det.

Mikael EskilanderSSon tycker att det är ett överdrivet exempel att en man dödar sin fru. Nej, det är det inte alls. Det är faktiskt så att två tredjedelar av alla kvinnor som blir dödade i Sverige dödas av en anhörig eller före detta anhörig, och inte sällan finns det barn i dessa relationer. Det är givetvis oerhört tragiska exempel, men de finns. Då måste det finnas en lösning för vårdnaden, och därför lade utredningen fram det förslag som vi nu arbetar med och som jag anser är nödvändigt.

Fru talman! Om man kräver ytterligare åtgärder, till exempel att stödpersoner ska anställas, ska man också finansiera det i sina budgetförslag. Annars menar man inte allvar med sina förslag. Men Mikael EskilanderSSon kanske kan göra annorlunda nästa gång.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2019/20:57 om ställföreträdareregister och samhällets ansvar

Anf. 38 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Mikael EskilanderSSon har frågat mig när jag tror att ett nationellt ställföreträdareregister kan finnas på plats. Han har också frågat mig när en central förvaltningsmyndighet med ansvar för tillsynen kan inrättas och hur myndigheten kommer att begränsa antalet uppdrag per ställföreträdare.

Systemet med gode män och förvaltare bygger på att enskilda personer i alla delar av samhället åtar sig ett uppdrag som innebär en viktig insats för en utsatt medmänniska. För att säkerställa enskildas rättssäkerhet och likabehandling och för att medborgarna ska känna förtroende för systemet är det viktigt att tillsynen är effektiv och av hög kvalitet.

Regeringen tar arbetet med att förbättra regelverket om ställföreträdarskap på största allvar. Vi har nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om gode män och förvaltare. Översynen syftar bland

annat till att förbättra tillsynen. I utredarens uppdrag ingår att ta ställning till frågan om ett nationellt ställföreträdareregister. Utredaren ska även ta ställning till hur den statliga tillsynen på området ska vara organiserad i framtiden.

Uppdraget ska redovisas i februari 2021, och jag ser fram emot att ta del av resultatet. Därefter kommer regeringen att ta ställning till vilka åtgärder eller förändringar i lagstiftningen som bör genomföras.

Anf. 39 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Tack, Morgan Johansson, för svaret!

Kritiken mot bristerna i dagens system har tyvärr varit massiv. De har varit kända åtminstone sedan i början av 2014, när den tidigare justitieministern Beatrice Ask lovade åtgärder. Tyvärr är den drabbade gruppen utsatt på många sätt. Dock är de drabbade inte tillräckligt många för att vara viktiga i en valrörelse, och detta är troligen den viktigaste anledningen till att så lite har hänt sedan 2014.

Morgan Johansson hänvisar till en utredning som ska presenteras i februari 2021. En proposition kommer alltså troligen inte före valet 2022. Detta betyder i praktiken att regeringen har valt att begrava frågan under hela denna mandatperiod också, precis som man inte fick fram några konkreta åtgärder under den föra mandatperioden. Jag kan bara beklaga detta.

Riksrevisionens granskning ger flera förslag som går att genomföra omgående om man verkligen vill, men för att citera Ior i *Nalle Puh*: Alla kan inte, och somliga vill inte. Så är det bara.

Fru talman! Det finns ingen anledning att diskutera regeringens fortsatta begravning av frågan i fler inlägg, så jag har inte för avsikt att använda mina övriga inlägg.

Anf. 40 Justitie- och migrationsminister

MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag skulle tro att det abrupta avslut som Mikael EskilanderSSon nu öppnar upp för snarare handlar om att han helt enkelt inte hade uppmärksammat att vi tillsatt den översynsutredning som han efterfrågar. Detta gjorde vi redan i somras. Hans interpellation bär inga som helst spår av att han över huvud taget har sett detta. Nu skäms han förmodligen lite grann när det går upp för honom att det som han vill ska göras, det vill säga tillsättande av en utredning om översyn, redan har gjorts.

De frågeställningar som Mikael EskilanderSSon tar upp i sin interpellation finns med i översynen: frågan om ett register, frågan om bättre tillsyn och för övrigt också sanktioner, och frågan om hur många uppdrag en person kan ha. Denna fråga har bäring på att över huvud taget ha ett register så att man vet hur många uppdrag personerna har.

Där finns också frågor som Mikael EskilanderSSon inte lyfter upp, till exempel att man i vissa svårare fall ska kunna få professionella ställföreträdare. Denna frågeställning tas också upp i uppdraget.

Där finns frågan om stöd och utbildning för ställföreträdare. Där finns frågan om bättre möjligheter för den enskilde att föra fram klagomål på sin ställföreträdare. Där finns bättre möjligheter för den enskilde att få ersättning när ställföreträdaren missköter sig.

Utredningen är alltså tillsatt. Det är Kathrin Flossing, som är före detta riksdagsdirektör, som är utredare. När jag får ett betänkande om denna del räknar jag med att kunna gå till riksdagen så att vi kan genomföra reformen under denna mandatperiod. Det är fullständigt fel att påstå att regeringen inte bryr sig om denna fråga. Det är första gången som en regering tar detta breda grepp om systemet. Det gör vi nu, och jag ser fram emot att kunna genomföra en sådan reform.

Det vore bra, fru talman, om Mikael EskilanderSSon kunde läsa på lite om vad vi gör innan han ställer interpellationer.

Anf. 41 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Nu skulle jag kunna tänka mig två minuter.

Jag vill jättkort säga att det inte kommer att komma någon proposition under denna mandatperiod, med tanke på hur lång tid det har tagit med tidigare propositioner. Man har lovat åtgärder sedan 2014, så jag ser ingen anledning till någon längre diskussion.

Anf. 42 Justitie- och migrationsminister

MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Detta återstår att se. Betänkandet ska lämnas i februari 2021. Då är det ett och ett halvt år kvar till valet 2022. Med tre månaders remisstid är det klart att vi borde klara av att genomföra reformen under den perioden. Det är den plan vi har. Om det inte skulle bli så får väl Mikael EskilanderSSon återkomma, men tvivla aldrig på att det är vår ambition att stärka systemet! Detta är en viktig reform som jag gärna vill gå i land med.

Anf. 43 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Med tanke på den tidigare debatten om *Se barnet!*, som tog betydligt längre tid än knappt ett och ett halvt år, ser jag ingen anledning till att det plötsligt skulle gå väldigt snabbt på Regeringskansliet nu. I så fall har man förhålat *Se barnet!* medvetet, och det var inte vad Morgan Johansson sa i sitt tidigare inlägg.

Anf. 44 Justitie- och migrationsminister

MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Det finns ingen som förhalar någonting. Däremot kan det vara så att vissa frågor är lite svårare att lösa än andra. När man ska lösa frågor måste man ta in vad remissinstanserna säger. När man ska skapa lag och nya system kan man inte bara skjuta från höften och slarva fram saker, utan det måste faktiskt vara saker som kan fungera i verkligheten också.

Men som sagt: Ambitionen finns, och vi har en översyn på plats och ett betänkande i början av 2021. Därefter går vi vidare med beredningen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2019/20:58 om kusiners arvsrätt

Anf. 45 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Mikael EskilanderSSon har frågat mig om jag och regeringen har för avsikt att se över arvsordningen så att kusiner åter kan få arvsrätt när närmare släktingar saknas.

Samhället ser på många sätt annorlunda ut i dag jämfört med när arvsrätten för kusiner slopades för drygt 90 år sedan. Det har till exempel blivit enklare att klarlägga vilka arvingar som finns efter en avliden person. Vissa av de argument som lyftes fram till stöd för att avskaffa arvsrätten för kusiner gör sig därför naturligen inte gällande i samma utsträckning i dag. Avskaffandet av kusiners arvsrätt byggde dock på argument av olika slag. Det är till exempel fortfarande förhållandevis sällsynt att en person saknar andra, närmare släktingar än kusiner. En arvsrätt för kusiner skulle därför i de allra flesta fall inte ha någon betydelse.

Det ska också framhållas att Allmänna arvsfonden, i de fall fonden är närmast till arv, har möjlighet att under vissa förutsättningar avstå arvet. Det stämmer inte att Allmänna arvsfonden tar del i arv eller testamente i strid med den ursprungliga tanken med fonden. Arvsfondens verksamhet är noga reglerad i lag, och de medel som tillfaller fonden gör stor skillnad i samhället. Medlen används för att stödja ideell verksamhet till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

Arvsrätten kan inte utsträckas hur långt som helst. Någonstans måste gränsen dras. Att gränsen går vid kusiner är inte unikt för vårt land. Sedan arvsrätten för kusiner avskaffades i Sverige har flera nordiska länder följt efter. Det är dock viktigt att påpeka att den som känner en stark samhörighet med sina kusiner har alla möjligheter att i ett testamente bestämma hur kvarlåtenskapen ska fördelas.

Jag kan avslutningsvis konstatera att den fråga som Mikael EskilanderSSon tar upp inte är ny. Den har vid flera tillfällen behandlats i riksdagen. Civilutskottet avstyrkte så sent som i april i år bifall till en motion med samma innebörd. Jag delar den uppfattning som riksdagen gett uttryck för. Det finns därför inte skäl att se över möjligheterna att utvidga arvsrätten till att omfatta kusiner.

Anf. 46 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Problemet är regeringens ingångsvärde när det gäller arv och arvs lagar. Regeringen utgår från att människor vet när de ska dö, att de vet under vilka förutsättningar de ska dö och att de dessutom har funderat över vilka lagar som gäller redan långt tidigare. Med denna logik kan man givetvis tycka att det ska

vara vistelselandet och inte medborgarskapet som avgör vilka regler som ska gälla. Man kan också tycka att det ska finnas ett testamente om inte arvsordningen tilltalar den avlidne.

De flesta människor har dock inte planerat sin egen död och har heller inte koll på exakt vilka regler som gäller. Dessutom vet de inte alltid om vilka andra förutsättningar som påverkar.

För den som har barn är det självklart att utgå från att barnen ska ärva, men det är ju inte säkert att det blir så. Om hela familjen plötsligt skulle uttraderas, kanske i ytterligare ett av de närmare 200 bombdåd som hittills har drabbat Sverige bara i år, finns det kanske inga barn kvar som kan ärva, vilket man inte gärna kan ha planerat för. Att arvet då plötsligt ska hamna hos föreningar som Somaliska riksförbundet i Sverige, Skånes Horn av Afrika eller Yallatrappan är sällan i den avlidnes intresse eller ens i hans sinnevärld innan han dör.

Allmänna arvsfonden bildades för att tillgodose det uppväxande släktets underhåll och uppfostran. I propositionen från 1928 kom den att nedtecknas som en särskild fond för främjande av barn- och ungdomsvård och fostran. Hur detta går ihop med Somaliska riksförbundet i Sverige, föreningen Skånes Horn av Afrika eller Yallatrappan får Morgan Johansson gärna förklara för mig.

Det är också ett storstadsperspektiv att man står långt ifrån sina kusiner och att dessa därför inte ska vara arvsberättigade. Så ser det kanske ut i Stockholm och kanske även i Lund men knappast på vår landsbygd där många markegendomar har delats upp vid tidigare arvsuppgörelser och där kusiner numera lever som grannar med angränsande mark som under många århundraden ägts av samma släkt.

Att man vid en högre ålder och utan närmare släktingar än kusiner bör vara medveten om arvsordningen är visserligen sant. Men tyvärr dör inte alla vid en särskilt hög ålder. Inte heller är det alltid klart vilka arvingar som egentligen finns förrän det är för sent att skriva ett testamente.

Med regeringens logik borde alla som inte vill ge sitt arv till Somaliska riksförbundet i Sverige eller till Yallatrappan alltid skriva ett testamente som säger hur arvet ska fördelas om arvingar enligt svensk lag saknas. För vem vet egentligen vilka arvingar som finns i livet den dag som arvet ska fördelas.

Anf. 47 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Till att börja med kan jag konstatera att man inte behöver veta när man ska dö för att skriva ett testamente. Jag skulle tro att de allra flesta som skriver ett testamente inte har en aning om det. Det är väl bara de som ligger på sin dödsbädd som kan ha ett hum om det. Men de allra flesta som skriver ett testamente vet nog inte när de ska dö.

Jag ska reda hur stor denna fråga är. Kusinarv skulle bara kunna komma i fråga om det inte finns någon make eller maka i livet, om det inte finns några barn i livet, om det inte finns några barnbarn i livet, om

det inte finns några syskon i livet, om det inte finns några syskonbarn i livet, om det inte finns några syskonbarnbarn i livet, om det inte finns några föräldrar i livet, om det inte finns några far- eller morföräldrar i livet, om det inte finns några moster, morbröder, faster eller farbröder i livet men där det ändå kanske kan finnas någon kusin i livet. Så ser ordningen ut. Med denna uppräkningslista förstår man vilken mikroskopisk fråga som detta egentligen är. Det är en mycket liten andel av den totala kvarlåtenskapen som vi här talar om.

Om man skulle falla ifrån utan att ha någon av alla dessa i livet och vill att ens kusiner ska ära en, då kan man skriva ett testamente. Och man behöver, som sagt, inte veta när man ska dö för att göra det. Det kan man göra precis när som helst.

Fru talman! Kusinarvet avskaffades alltså för snart 100 år sedan. Vi är, återigen, inte ensamma om det. Kusinarv finns inte i Finland, inte i Danmark och inte på Island. Jag ser inget skäl att återinföra det i Sverige.

Anf. 48 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Trots att det var ganska få gånger som kusiner blev föremål för ett arv var det tillräckligt många för att man över huvud taget skulle känna sig tvingad att bilda Allmänna arvsfonden. Det är ganska mycket pengar som Allmänna arvsfonden i dag hanterar. Tyvärr kunde inte riksdagens utredningstjänst utreda exakt hur mycket pengar det skulle röra sig om som kusiner i stället skulle ära, eftersom det inte fanns något register att utgå från. Jag har faktiskt försökt men har fått till svar att man helt enkelt inte kunde se hur mycket pengar det skulle bli. Däremot är det nog få människor som inte heller skulle ha kusiner i livet.

Det finns en rättvisetanke bakom detta. Att kusiner inte ärver innebär att om man råkar ha en moster, morbror, faster eller farbror i livet så ärver den. Men om den inte är i livet ärver givetvis inte denna moster, morbror, faster eller farbror. Det gör att kusinerna på den ena sidan kan få del av ett arv men inte kusinerna på den andra sidan, helt beroende på i vilken ordning denna moster, morbror, faster eller farbror råka dö. Råkar morbrodern dö innan ärver inte den sidan med kusiner, och om fastern råkar dö innan ärver inte den sidan med kusiner. Det blir i princip en slumpgenerator, alltså att det blir slumpmässigt huruvida man får ett arv eller inte. Ofta handlar det ju om att morbrodern, mostern, fastern eller farbrodern har en ganska hög ålder. Oftast blir det därför i praktiken ändå kusinerna som tar över arvet.

Sedan finns det en poäng i det som Morgan Johansson säger om att de flesta andra nordiska länderna inte har kusinarv. Norge har kusinarv.

När man tillsatte en utredning för att börja titta på gemensamma regler kring arv kom den expert som tillsattes för Sveriges del i början av 2000-talet, och som hade gjort en längre sammanställning, fram till att det bästa vore att gå på Norges linje, eftersom han ansåg att Norges linje var den mest rättvisa, det vill säga att alla borde införa kusinarv igen i stället för att Norge

borde ta bort kusinarv. Sedan konstaterar han att det också kan finnas andra politiska aspekter så att detta ändå inte kommer att genomföras.

Jag tycker att vi borde ta efter Norges exempel. Jag har svårt att se att Allmänna arvsfonden är en bättre lösning än att kusiner får del av arvet.

Anf. 49 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag tror att alla som hörde uppräkningslistan i mitt förra inlägg förstår vilken mikroskopisk fråga vi talar om. Det kanske rör sig om några promille av det totala antalet dödsfall där detta över huvud taget skulle kunna komma i fråga. Sedan är det fråga om hur många av dem som har kusiner i livet. Någonstans måste man dra en gräns. Mikael EskilanderSSon säger att det beror mycket på slumpen här. Men så är det väl med alla arvssituationer, alltså att det är slumpen som avgör vilka som dör och vid vilka tillfällen och hur arven då fördelas? Det är väl inte unikt för just denna situation? Tvärtom är det så med alla arvssituationer.

Sedan gav sig Mikael EskilanderSSon också på Allmänna arvsfonden i sitt förra inlägg. Låt mig bara säga att Allmänna arvsfonden har under de 90 år som man har verkat kunnat stödja enormt viktig verksamhet för barn, unga och funktionshindrade i Sverige. Man finansierade till exempel föregångarna till barnavårdscentralerna, mödravårdscentralerna, allmän förskola och studiestöd innan vi hade en välfärdsstat som vi nu har, alltså innan dessa system var uppbyggda. På senare år har man finansierat till exempel Bris hjälptelefon, Glada Hudik-teatern, Cirkus Cirkör och Friends, som jobbar mot mobbning, samt mycket annat. Det är i grunden en mycket fin verksamhet och ett nödvändigt stöd. Den förvaltas av Kammarkollegiet och står under tillsyn från dem. Mikael EskilanderSSon vill påstå att detta skulle gå till något slags extremistisk verksamhet. Men det har inte kunnat framläggas några som helst bevis eller belägg för det.

Allmänna arvsfonden är och förblir en viktig del när det gäller att fördela pengar till exempelvis barns, ungas och funktionshindrades behov.

Anf. 50 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! För att vara en mikroskopisk fråga är det förhållandevis många miljoner som man ändå förvaltar i Allmänna arvsfonden. En stor del av dessa pengar skulle inte hamna i Allmänna arvsfonden om kusiner hade arvsrätt. Så mycket kan man i alla fall konstatera.

En av de största grupperna som får pengar från Allmänna arvsfonden är gruppen för integrations- och mångfaldsprojekt. Jag vet inte om jag tycker att det riktigt går hand i hand med det som faktiskt var tanken med att man skulle verka för det uppväxande släktets välgång, det vill säga för ungdomsprojekt.

Sedan kan jag också se att Allmänna arvsfonden lägger väldigt mycket pengar på allehanda allmänt välmående projekt. Men frågan är om det är rätt av staten att ta in pengar som skulle kunna ärvas av någon annan

för att sedan dela ut dem till projekt som man själv tydligen tycker är bättre.

Det handlar om rättvisa, att vi ska ha ett rättvist system som också är förutsägbart och där inte slumpen avgör vem som får arvet. Jag menar att det är betydligt mer slumpartat när moster, morbror, faster och farbror ärver men inte kusiner. Det vore mer rimligt att dra gränsen efter kusiner. Då skulle båda föräldrassidorna få samma arvs möjlighet.

Det är inte slumpen som avgör hur arvet normalt fördelas. Om mina barn ärver får de ju 33 procent var, eftersom jag har tre barn. Det är inte slumpen som avgör det arvet. Det är först när det inte finns bröstarvingar som det inte finns särskilt klara regler.

Anf. 51 Justitie- och migrationsminister
MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Ja, det gäller bröstarvingarna. Men sedan har du de andra arvs klasserna, där det kan handla om syskonbarn, syskonbarnbarn och så vidare. Där kommer i så fall slumpfrågan in, om den kedjan på något sätt är bruten innan arvet kan fördelas. Jag tycker nog att det är ett ganska svagt argument som anförs i just den delen.

I grunden är det som sagt en väldigt liten fråga. Vill man att ens kusiner ska ärva får man helt enkelt skriva ett testamente. Det är inte svårare än så.

Sedan har Mikael Eskilander sson synpunkter på hur Allmänna arvsfonden ska fördela sina pengar. I vanlig ordning när SD yttrar sig låter det: Gå gärna ut med pengar, men inga pengar till invandrare! Det är detta det handlar om: inga pengar till integrationsprojekt! Det är väl det som SD är ute efter i grunden i den här debatten. Det brukar alltid sluta på det sättet när man pratar med SD.

Allmänna arvsfonden stöder som sagt verksamhet som finansierar det jag räknade upp tidigare: Glada Hudik-teatern, Cirkus Cirkör, Friends, Bris hjälptelefon och mycket annat. Det gör man alldeles oavsett vilken etnisk bakgrund de barn och ungdomar och funktionshindrade har som får del av pengarna. Det tycker jag är rätt och riktigt. Det är så det ska fungera.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2019/20:66 om terrorismpropaganda, antisemitism och korrup tion hos Unrwa

Anf. 52 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Ludvig Aspling har bett mig att svara på frågan om jag anser det lämpligt att svenska biståndsmedel går till Unrwas undervisningsmaterial samt om jag bedömer att mekanismerna för att säkerställa att Unrwa använder biståndsmedel på rätt sätt är tillräckliga.

Unrwa ger stöd till över 5 miljoner Palestinaflyktingar i Jordanien, Syrien, Libanon och Palestina och möjliggör bland annat skolgång för över en halv miljon

palestinska barn i dessa områden. Organisationen och dess verksamhet har en stabiliserande effekt på en region som är hårt drabbad av konflikt och extremism.

Unrwa är ett FN-organ, och som sådant faller det under samma granskningsbetingelser som andra FN-organ. Ramverket för undervisning klargör att undervisningen ska reflektera FN:s värderingar och principer såsom respekt för mänskliga rättigheter, tolerans mot olikheter och fredlig konflikthantering.

Unrwa följer värdlandets läroplan för att möjliggöra elevernas avancemang via nationella prov till högre utbildning. Unrwa granskar den kurslitteratur som används och tar krafttag för att ta itu med material som inte lever upp till FN:s värderingar. Lärarna tar i sådana fall upp problematiska passager i linje med FN:s riktlinjer och använder kompletterande utbildningsmaterial.

Unrwa lägger ned stor kraft på kompetensutveckling för alla lärare för att de ska kunna identifiera och agera om och när en textpassage inte lever upp till FN:s riktlinjer. I januari i år instruerades Unrwas lärarkår att inte använda utgåvan av Dalal al-Mughrabis text i utbildningen, vilken Ludvig Aspling refererar till i interpellationen, detta efter att översynen av palestinska myndighetens textböcker identifierade texten som olämplig.

Jag vill i det här sammanhanget lyfta att regeringen givetvis starkt tar ställning mot antisemitism och genomför ett omfattande arbete för att motverka antisemitism, såväl nationellt som internationellt.

Regeringen bedömer att Unrwa gör vad som är möjligt för att säkerställa att undervisningen reflekterar FN:s grundläggande värderingar, inklusive tolerans mot olikheter. Utrikesdepartementet och Sida följer upp och granskar verksamheten kontinuerligt. Sverige styr och följer upp Unrwas arbete genom den humanitära strategin, de gemensamma utvärderingar som görs samt genom tät dialog med Unrwa och svenskt deltagande i dess styrelse. Dessutom granskas Unrwa kontinuerligt av flera aktörer för att säkerställa opartiskhet.

En annan organisation, Mopan, utvärderar multilaterala organisationers arbete. De publicerade en omfattande utvärdering av Unrwas verksamhet i juni i år. Mopan fann att Unrwa är en kompetent organisation som väl lever upp till sitt mandat i en resursträngd miljö och en svår kontext av återkommande konflikt. Mopan lyfter även utbildning som ett av Unrwas styrkeområden, där man berikar nationella utbildningsplaner med utbildning om mänskliga rättigheter och genom att lyfta frågor som könsbaserat våld.

Vad gäller anklagelserna mot individer i Unrwas ledning ser jag mycket allvarligt på dessa som handlar om tjänstefel och maktmissbruk. Vi väntar nu på att FN:s generalsekreterare gör en bedömning utifrån slutsatserna från FN:s kontor för intern översyns utredning. Frågan måste hanteras transparent och skyndsamt, vilket vi har tagit upp med generalsekreteraren flera gånger. Vi har också tagit upp detta direkt med Unrwas ledning. Vi har varit mycket tydliga med att

fakta måste klarläggas och eventuella nödvändiga åtgärder vidtas.

Vi förväntar oss stor transparens och regelefterlevnad från Unrwa, liksom från alla samarbetspartner som regeringen har. Vi har också tydliggjort att om anklagelserna mot individer i ledningen för Unrwa bekräftas av utredningen innebär det att ledningens förtroende är förbrukat och att den måste avgå.

Anf. 53 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! FN:s Palestinamyndighet Unrwa är inte okontroversiell. Organisationen har i flera sammanhang anklagats dels för att inte hålla sig opartisk i konflikten i Mellanöstern, dels för att bedriva grov antisemitisk terrorpropaganda i sina skolor.

Biståndsministern har tidigare kommenterat kritiken så här: Påståenden om att Unrwa skulle legitimera antisemitism eller terrorism har gång på gång visats vara felaktiga. Jag skulle därför vilja ta ett par konkreta exempel från dessa skolböcker, som finansieras av svenska biståndspengar, och höra vad biståndsmnistern tycker om dem.

I boken *Vårt vackra språk*, årskurs 3, 2018 års upplaga, s. 64 står det: Jag lovar att jag ska offra mitt blod för att vattna de generösas land. Och ska avlägsna inkräktaren från mitt land. Och ska utrota återstoden av invandrarna.

Jag är ingen expert på Miljöpartiets ideologi, men det här med att utrota invandrare trodde jag var någonting som Miljöpartiet skulle reagera lite starkare på än vad ni faktiskt gör.

I boken *Arabiska språket*, årskurs 5, 2018 års upplaga, s. 52 berättas historien om Dalal al-Mughrabi, som kidnappade och mördade judiska barn: Efter att de hade orsakat ockupationen ett stort antal sårade och dödsfall, så förde Dalal tillbaka Deir Yassin en del av dess rätt och vattnade Palestinas land med sitt färska blod.

Vattna landet med sitt färska blod – att det här inte är lämpligt för barn är fullständigt uppenbart.

Vi kan gå vidare till boken *Arabiska språket*, årskurs 8, 2018 års upplaga, s. 148. Här handlar det om lärarinstruktionen, alltså vad man ska göra under en lektion: Eleven bör finna sig själv fri tid för att reflektera över farorna med judarnas giriga ambitioner.

Om det här inte är antisemitism, Peter Eriksson, vad är då antisemitism?

Jag skulle vilja veta vad biståndsministern tänker när han hör de här citaten och rörande det faktum att hundratusentals barn drillas i den här typen av fanatisk våldsromantik i skolor som finansieras av svenska biståndspengar. Skulle biståndsministern till exempel någonsin läsa sådant här för sina egna barn? Nej, det skulle han naturligtvis inte, för det här är fullständigt barockt.

Anf. 54 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Jag kan väl kontra med att jag inte är expert på Sverigedemokraternas ideologi, men med den härkomst partiet har är det väl ändå en positiv sak

att höra att SD nu försöker verka vara emot antisemitism. Det tycker jag är en extremt positiv utveckling.

Jag sa i mitt första anförande att just de texter som kom från den här boken har tagits bort. Man har från Unrwas ledning sagt att de inte bör användas, och man har talat om för lärarkollegierna att de texterna och de böckerna ska tas bort. Det skedde i januari 2019. Det är precis den boken och utgåvan, med berättelsen om Dalal al-Mughrabi, som identifieras som mycket olämplig. Jag tycker att den är direkt stötande och olämplig att använda. Därför är det också bra att man nu har tagit bort de texterna från undervisningen.

Jag kom tillbaka från den här regionen alldeles nyligen. Jag var på en resa i Libanon, Jordanien, Palestina och Israel häromveckan. Kontexten är otroligt besvärlig och konfliktfylld, och den är full av extremism och fundamentalism från alla sidor – både från israeliskt och palestinskt håll och från andra håll.

Jag tror att man måste göra den bedömning som jag och många andra gör att Unrwas arbete med utbildning och hälsovård – det handlar alltså om över 500 000 ungar som går i skola och får utbildning tack vare FN-organisationen – har varit otroligt viktigt för att få ned våldsspiralen och bidra till en lugnare utveckling och mindre våld i regionen.

Jag tror att man också måste ge en eloge till dem som jobbar på FN:s kontor och organisationer med utbildningsfrågorna för att de har gjort ett väldigt bra arbete.

Nu är det, som sagt, en extremt svår situation. Till exempel lever 1,8 miljoner palestinier i Gazaområdet i ett område som är praktiskt taget ett öppet läger, och som palestinier kan man vanligtvis inte komma därförån. Människor föds och lever hela sitt liv i ett flyktingläger och har mycket små möjligheter att leva ett normalt liv. Inte heller vi från svensk sida har fullt tillträde dit på grund av att Israel stänger gränserna och gör det väldigt svårt för oss att följa upp de insatser som Unrwa och andra organisationer gör för att motverka extremismen och få en sansad och opartisk utbildning i området.

Anf. 55 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Biståndsministern vill alltså ge en eloge till de personer som valde att köpa in de här böckerna från första början. Jag skulle vänligt men bestämt vilja säga att det är synnerligen olämpligt att göra det.

Biståndsministern lyfter också fram det faktum att den här organisationen gör en del bra saker inom sjukvård och säkert inom utbildning där det inte handlar om den här typen av smörja som jag lyfte fram i mitt första anförande. Det stämmer, men Sverige har ändå ett val när det gäller vilken organisation vi vill använda som en implementerande partner för att hjälpa flyktingar. Här har man ett val mellan att antingen använda en annan organisation eller en organisation som är svårt tyngd av antisemitism, terrorpropaganda och korruption. I det läget väljer regeringen det senare. Det är för mig väldigt märkligt.

När det gäller att det skulle vara en svår kontext är konflikten i Mellanöstern en svår kontext – det är inga nyheter – men det innebär inte att Sverige kan kompromissa med våra värderingar när vi spenderar våra biståndspengar. Bara för att kontexten är svår kan vi inte acceptera att man köper in skolböcker som instruerar eleverna att reflektera över farorna med judarnas giriga ambitioner. Det är ju fullständigt vansinnigt. Man kan inte skylla det på att det skulle vara en svår kontext.

En annan fråga som jag tycker är intressant vad gäller interpellationssvaret som jag får från biståndsmministern är varför den här organisationen behövde instrueras utifrån för att sluta använda de här böckerna. Var det ingen lärare som reagerade över det här och tänkte att man inte ville använda detta som undervisningsmaterial? Det är alltså någon utifrån som har varit tvungen att gå in och säga: Ni måste sluta använda de här böckerna! Varför har ingen lärare sagt någonting? Det är en väldigt bra fråga, och svaret på den är antagligen att de lärare som är rekryterade för att undervisa i de här skolorna inte tyckte att det här var ett problem. Det i sig är extremt allvarligt.

Det sista jag vill fråga är: Har man faktiskt slutat att använda de här böckerna? Det står i interpellationssvaret att myndigheten har instruerats att sluta använda böckerna. Okej, men har man faktiskt gjort det? Det skulle jag vilja ha ett svar på.

Anf. 56 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Jag måste säga att jag tycker att Ludvig Asplings inlägg tyvärr är fullt av ignorans och okunighet. Den här boken kom i tryck 2018, och man fick ett beslut i januari 2019 om att den inte ska användas. Den kan inte ha använts på många ställen under någon längre tid innan beslutet kom. Det var alltså en ganska snabb reaktion.

Som jag sa tidigare är det här en kontext full av fundamentalism, extremism och svåra förhållanden. Jag tycker inte alls att det har dragit ut på tiden, utan jag tycker att det är ganska snabbt agerat från Unrwa när man meddelar att de här texterna inte får användas.

När man bedömer organisationen eller utbildningsverksamheten som helhet måste man utgå från hela undervisningen. Det handlar om över 500 000 barn i flera olika länder och som använder en mängd olika läromedel. Ska man göra en utvärdering av det kan man inte gå in och titta i en enskild text i en bok som redan är förbjuden. Det är helt orimligt att göra sådana saker.

Jag tycker att Ludvig Aspling borde gå tillbaka och undersöka sakerna lite bredare om han vill ha en uppfattning om detta, och jag tycker att han heller inte ska ge sken av att man kan ta bussen och åka till en annan friskola i Israel eller någon annanstans i Mellanöstern för att få undervisning eller att vi kan skicka pengar till en sådan organisation. Det här är FN:s organisation. Det är antagligen den organisation av alla i hela det här området som garanterar den bästa undervisningen och den bredaste säkerheten när det gäller att vara fri från

extremism i mycket svåra förhållanden – och tyvärr förhållanden som de på Gazaremsan, där till och med Israel gör det svårt eller ibland omöjligt för oss från Sverige att följa upp ordentligt hur utbildningen bedrivs eftersom vi inte har fullt tillträde dit.

Anf. 57 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Jag noterar att Peter Eriksson inte svarar på den mest grundläggande frågan i mitt förra inlägg: Har man slutat använda de här böckerna eller inte? Det är en väldigt enkel ja-eller-nej-fråga. Jag skulle vilja ha ett besked.

Peter Eriksson låtsas som att han inte känner till bakgrunden till interpellationen och påstår att jag borde sätta mig djupare in i frågan och göra en bredare genomlysning av det material som finns tillgängligt. Vi arbetar ju inom vissa tidsramar här i kammaren. Om jag skulle få 20 minuter på mig skulle jag kunna göra listan betydligt längre. Jag skulle också kunna ta med bilder, videofilmer och en oändlig mängd material för att visa biståndsmministern vad som pågår i de här skolorna. Det finns hur mycket som helst dokumenterat. Men i en interpellationsdebatt får man hålla sig till ett par exempel. Det ligger i sakens natur.

Jag säger inte heller att situationen alltid är enkel. Interpellationen handlar inte om huruvida personerna kan ta en buss till en friskola i en annan stad eller huruvida Sveriges relation till Israel, som den här regeringen kanske inte har hanterat på bästa sätt, gör det möjligt för oss att följa upp det här. Interpellationen handlar om hur vi ska använda svenska biståndspengar.

Kan vi försvara att svenska biståndspengar används för att köpa in den typen av material? Nej, det kan vi inte. Det är inte första gången det har visat sig att Unrwas böcker innehåller den här sortens smörja. Det är antagligen inte sista gången. Jag kan lova att vi inom ett år kommer att stå här och prata om det igen. Det är nämligen en följetong som aldrig verkar ta slut.

Det enda sättet att sätta ned foten är att stoppa pengarna. Flera EU-länder har valt att göra det. Jag hoppas att Sverige också vaknar upp, förhoppningsvis under den här mandatperioden, och fattar beslut om att sluta finansiera den här typen av trams.

Anf. 58 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Jag blir lite förvånad. Det enda exempel som Ludvig Aspling tar upp är ett exempel från en bok som inte är tillåten och som möjligen fanns under några månader. Den trycktes 2018 och förbjöds redan i januari 2019.

Jag vet inte om den fortfarande finns i något klassrum. Däremot vet jag att den inte är tillåten av Unrwa. Unrwa har också en kontinuerlig dialog med lärarna om vilket undervisningsmaterial man ska använda och vilket man inte ska använda. Det är den bästa garanti vi kan få från någon undervisningsaktör i den här regionen.

Att 500 000 barn går i skola där i stället för att driva runt på gatorna är en stor fördel och har bidragit till

stabilitet i regionen, inte till mer våld i området. Det är jag hundraprocentigt säker på.

Svenska biståndsmedel används för att se till att det blir en hygglig undervisning för ungarna i den regionen i stället för att de på dagarna går i skolan hos ganska extrema organisationer, till exempel Hamas i Gaza.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.12 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.17 i väntan på att statsrådet Jennie Nilsson skulle infinna sig i kammaren för att lämna svar på interpellation 2019/20:53.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.17.

§ 16 Svar på interpellation 2019/20:53 om antalet mjölkbönder

Anf. 59 Statsrådet JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Magnus Oscarsson har frågat mig vad jag och regeringen tänker göra för att hejda den snabba minskningen av antalet mjölkbönder i Sverige.

Allt färre och allt större mjölkföretag står för en allt högre andel av produktionen. Detta är en naturlig följd av utvecklingen på marknaden och företagens beslut om hur verksamheten ska utvecklas. Mjölkföretagarna investerar i moderna stall med lösdrift, digitalisering och robotmjölkning. Det är viktigt för företagens utveckling, och det skapar bättre arbetsmiljö och ökad konkurrenskraft. Det vi däremot behöver ta på största allvar är att den totala mjölkproduktionen minskar. Så borde det inte vara i Sverige, som har goda naturgivna förutsättningar för mjölkproduktion.

Den nationella livsmedelsstrategin med sikte mot år 2030 antogs av riksdagen den 20 juni 2017. Den är den första svenska strategi som långsiktigt omfattar hela livsmedelskedjan. Den innebär en tydlig, förankrad linje för livsmedelspolitiken fram till 2030. Det övergripande målet för strategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet.

Den första handlingsplanen för livsmedelsstrategin innefattade närmare 50 åtgärder för att bidra till livsmedelsstrategins övergripande mål. Här ingår bland annat satsningar för att stödja branschen att samordna sig för att samverka kring forskning och innovation, för att verka för en innovativ, hållbar, lönsam och konkurrenskraftig livsmedelssektor. Dessutom finns

åtgärder för att främja svensk livsmedelsexport som en del i det fortsatta arbetet för en ökad produktion, konkurrenskraft och lönsamhet i livsmedelskedjan.

Jordbrukets konkurrenskraft är en helt central aspekt i livsmedelsstrategin, vilket i sin tur är en väsentlig del av bondepaketet, men där ingår även det krisstöd som beslutats i samband med vårändringsbudgeten. Också utformningen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik blir en viktig aspekt för genomförandet av livsmedelsstrategin.

Regeringen föreslår som en del av ett bondepaket att finansieringen av livsmedelsstrategin förstärks med ytterligare 176 miljoner kronor under 2020 samt 62 miljoner kronor årligen under 2021–2025.

Jag ser att den svenska livsmedelskedjan har en stor potential som är viktig att utnyttja. Inom ramen för arbetet med livsmedelsstrategin har vi identifierat en rad frågor som är relevanta för mjölkföretagen, så att det finns förutsättningar för företagen att fortsätta utvecklas. Vi behöver hålla ett öga på primärproduktionens i vissa fall höga kostnadsläge, utmaningarna kring innovation och kunskapsutveckling samt behovet av ytterligare regelförenklingar, i synnerhet gällande sådana regler som påverkar företagens möjlighet att växa. Detta är frågor som jag ser all anledning att fortsätta arbeta med.

Anf. 60 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Tack, ministern, för ditt svar! Sverige borde vara ett fantastiskt land att producera livsmedel i. Klimatet är bra. Vi har fantastiska bönder med enorm kunskap, och förutsättningarna för spannmålsodling och kött- och mjölkproduktion är riktigt goda i vårt land. Ändå, fru talman, läggs mjölkgård efter mjölkgård ned.

Jordbruksverket kom för någon vecka sedan med en ny siffra. Tyvärr var den dyster. Rapporten visar att det till och med juni 2019 bara fanns 3 253 mjölkföretag kvar i landet. Märk att rapporten bara gäller för första halvåret 2019! Risken är stor att antalet mjölkföretag kommer att vara under 3 000 efter årsskiftet. När jag blev invald i riksdagen 2014, fru talman, fanns det nästan 4 400 mjölkföretag i landet. Det har alltså hänt väldigt mycket.

Givetvis slås gårdar ihop, och enheterna blir större. Men blickar man ut över EU och även tittar på länder runt EU kan man se att antalet kilo invägd mjölk ökar. Det gäller runt om i hela Europa förutom i ett enda land där det minskar, nämligen i Sverige.

Ministern säger i sitt svar att vi har en livsmedelsstrategi. Det är förstås en bra början och en bra grund att ha. Men när ska mjölkbonden Gösta i Alvesta, som jag träffade förra veckan, eller Daniel i Lysekil märka av strategin på gårdsnivå? Jag är djupt oroad över det som händer nu. Vi kan inte bara sitta med armarna i kors och vänta på bättre tider. Vi måste agera nu.

Vårt lands självförsörjning vad gäller livsmedel är nere på under 50 procent. Matbutikerna här i Stockholm kommer att stå tomma efter två dygn om en kris- eller krigssituation skulle uppstå. Jag tror inte att

många i Stockholm vet om det. Vi är bara självförsörjande när det gäller livsmedel som morötter, vetemjöl och socker. Handelsunderskottet för livsmedel är över 50 miljarder kronor. Samtidigt lägger mjölkgård efter mjölkgård ned för att det inte är lönsamt.

Mina frågor till landsbygdsministern är: Delar regeringen och dess samarbetspartier min oro över utvecklingen? Vad tänker regeringen i så fall göra?

Anf. 61 Statsrådet JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Detta är viktiga frågor, och de är viktiga på riktigt. Magnus Oscarsson listade både ett antal utmaningar och också exempel på vad den förra regeringen ändå gjorde.

Detta är en sektor, en bransch, som har varit försummad under lång tid såtillvida att det inte har funnits någon sammanhållen, långsiktigt hållbar politisk strategi för vad vi vill med svenska livsmedel och svensk livsmedelsproduktion. Det rådde vi bot på under den förra mandatperioden när livsmedelsstrategin togs fram. Det gjordes i bred enighet.

Den är självklart i första hand långsiktig och syftar till att långsiktigt stärka svensk konkurrenskraft inom sektorn. Men med detta sagt delar jag Magnus Oscarssons ambition och önskan om att vi när vi nu går vidare med livsmedelsstrategin ska fokusera på åtgärder där den enskilda bonden märker tydligare resultat direkt nere på gårdsnivå. Jag tror att exempelvis regel frågan är något som skulle kunna ha stor betydelse.

Låt mig gå över till antalet mjölkbönder och mjölkgårdar. Att antalet mjölkgårdar i sig blir färre är inte nödvändigtvis ett bekymmer under förutsättning att man bygger lönsamhet genom att man får större gårdar som kan ha en effektivare produktivitet och skapa bättre förutsättningar för en större lönsamhet. I detta sammanhang är jag dock angelägen om att framhålla är att nya gårdar växer fram.

När man som jag och, tror jag, Magnus Oscarsson reser runt mycket i landet och möter många bönder slås jag av en positiv sak. Det kommer nya generationer som trots att de inte varit bönder tidigare och har detta som ett arv bestämmer sig för att slå sig in i denna bransch. Ofta gör man det väldigt innovativt och har fantastiskt mycket spännande idéer om hur man kan göra saker på ett nytt sätt, ekologiskt, hållbart och långsiktigt, och man ser det egentligen som en livsstil. Detta ska vi fortsätta att skapa förutsättningar för.

Samtidigt som man kan se en strukturomvandling till större gårdar behöver vi säkerställa att det också tillkommer något nytt. Vi behöver också säkerställa grundreglerna eller grundstrukturerna. Medelåldern är nu ganska hög i en del av dessa segment, och när den som har varit bonde länge står inför ett val att göra nya investeringar, i exempelvis mjölkrobotar eller annat, för att kunna hänga med och vara konkurrenskraftig väljer en del att inte göra detta utan lägger i stället ned. Vi måste därför säkerställa att den verktygslåda som finns att jobba med är tillräckligt stor.

Vi har dels livsmedelsstrategin och de förutsättningar som finns i den. Jag håller med Magnus

Oscarsson om att vi behöver jobba vidare för att stärka den och göra den slagkraftig och verkningsfull. Vi har dels också EU:s gemensamma jordbrukspolitik, det vill säga CAP, som vi förhandlar om på Brysselnivå just nu. Exempelvis investeringsstödet har haft stor betydelse. Det har hjälpt väldigt många att ta steget att investera i något nytt och välja att vara kvar i stället för att lägga ned.

Det är viktigt att bevaka detta i den nya CAP:en, som vi håller på att förhandla om just nu. Den behöver utformas på ett sådant sätt att den driver och skapar förutsättningar för svenska mjölkbönder att kunna fortsätta göra valet att vara mjölkbonde i Sverige.

Anf. 62 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Precis som ministern säger är detta väldigt speciellt. Vi ser problemen och hur bekymmersamt det är för många. Samtidigt vill vi inte att unga ska känna att det inte finns något framtidshopp. Här måste man väga varje ord. Många vill satsa, men man måste få en framtidstro inom bondekåren och mjölkproduktionen i vårt land.

Den förrföra regeringen med Eskil Erlandsson i spetsen ville att en konkurrenskraftsutredare skulle ta fram förslag på hur man skulle kunna göra detta. Han lade fram flera förslag på åtgärder för att det skulle bli bättre och för att konkurrenskraften skulle stärkas. Exempelvis nämnde person i fråga att man borde sänka dieselskatten och minska regelbördan för bönderna.

I livsmedelsstrategin står det att vi ska öka produktionen av livsmedel. Det ska bli mer lönsamt. Konkurrenskraften ska öka inom jordbruket. Dessutom ska Sveriges självförsörjning av livsmedel öka. I sommar är det tre år sedan vi antog strategin här i kammaren. Tyvärr ser vi ännu inga tecken på att vi når strategins mål att självförsörjningen av livsmedel ska öka, att regelbördan för jordbruket ska minska och att jordbruket ska bli mer konkurrenskraftigt och mer lönsamt.

Nu kommer det ett helt batteri av frågor till ministern! Kommer regeringen att ta fram förslag för att minska regelbördan? Vi vet att det i dag är en enorm regelbörda för jordbruket. Det finns goda exempel på hur man har hanterat detta, exempelvis i Finland och Tyskland.

Tänker regeringen sänka dieselskatten, så att vi åtminstone närmar oss EU-nivån?

Tänker regeringen förändra i miljöbalken, så att det inte står att jordbruk är miljöfarlig verksamhet utan i stället miljöpåverkande? Jag tror att Sverige är det enda land där det står i lagen att det är miljöfarligt att producera mat till konsumenterna.

Kommer landsbygdsministern att se till att länsstyrelsen, som inte skött statens åtaganden och betalat ut EU-ersättningarna för 2015, 2016, 2017, 2018 och 2019, nu gör det?

Anf. 63 Statsrådet JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Jag tackar Mikael Oscarsson för de många följdfrågorna. Jag ska försöka svara på dem

seriöst. Om jag inte hinner med alla har jag en chans till i mitt avslutande inlägg.

Jag tror att väldigt mycket handlar om att man är strategiskt långsiktig och orkar hålla i. Det är viktigt att vi skapar goda politiska förutsättningar och där det är möjligt söker samsyn i de här frågorna snarare än konflikt, för jag tror att det finns en stor samsyn om vad vi vill med svensk livsmedelsproduktion i Sverige. För mig är det en styrka.

Jag tror också att man kan göra ganska mycket kopplat till att vi i dag har väldigt medvetna konsumenter som gör medvetna val. Nu pratar vi om mjölk, men för att ta kött som exempel kan vi konstatera att den debatt som har förts, med all den information som nu finns tillgänglig för konsumenter, sannolikt har bidragit till att konsumtionen av svenskt kött går upp trots att köttkonsumtionen på totalen går ned. Jag är väldigt angelägen om att vi vidgar den informationen och den debatten till att också handla om mejeriprodukter, såsom mjölk och ost. I dag, tror jag det var, kom WWF:s rekommendation, som exempelvis visar att väldigt många länders ost får rött ljus, som man uttrycker det, bland annat på grund av för hög antibiotikaanvändning. Men i nuläget köper svenska konsumenter faktiskt mer importerad ost än svensk ost. Jag tror att det beror på att man inte gör kopplingen. Vi har ett gemensamt ansvar för att tydliggöra att svensk kvalitet gäller även här. Den som vill köpa miljövänligt, hållbart och hälsosamt bör fundera på att köpa svenskt. Här kan vi göra en gemensam insats.

Nu till Magnus Oscarssons frågor! När det gäller regelbördan är det för mig prioriterat att vi försöker få på plats ett system som innebär att det blir enklare att göra rätt. Det här är ett regeltungt område. Man hantlar livsmedel, och det finns väldigt många aspekter att ta hänsyn till. De flesta regler finns av en anledning. Om de inte gör det eller om de med tiden har blivit irrelevanta bör de plockas bort.

Men även om man lyckas plocka bort en del kommer det fortfarande att vara mycket. Det innebär att vi behöver jobba med digitalisering, systematisering och annat som gör att man på ett enklare sätt kan hantera den regelbörda som finns. Det är en av de tunga bitar som tydligt framgår i det förarbete som gjorts inför handlingsplan två; vi kommer att leverera något mer konkret innan det här året är slut. Där förväntar jag mig att vi kommer att ta vidare steg. Jag tar gärna emot inspel i de här frågorna, både från mina politiska kombattanter och från dem som är berörda, det vill säga bönderna själva.

Formuleringen ”miljöfarligt” i miljöbalken tror jag att det var Magnus Oscarsson som först upplyste mig om. Jag kan bara konstatera att jag tycker att det är ett väldigt olyckligt ordval. Jag hade gärna bidragit till att ändra det till ”miljöpåverkande”, precis som Magnus Oscarsson säger.

Det tror jag dock kanske inte är den viktigaste aspekten i detta sammanhang. Magnus Oscarsson nämnde Konkurrenskraftsutredningen. Där lyfte man exempelvis fram att miljöstillståndsprocesserna

behöver bli bättre, mer ändamålsenliga och effektivare i Sverige. Det tror jag kan vara ett viktigare verktyg att komma åt rent politiskt.

Kopplat till det är länsstyrelserna givetvis väldigt viktiga. Vi har haft problem med utbetalningar, men vi kan inte göra så mycket åt det som varit fallet under innevarande period. Ambitionen är att kompensera för det genom att vara bäst i klassen inför nästa period.

Anf. 64 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ministern för hennes svar och är tacksam för de svar hon ger. Jag hoppas att ministern kan tänka sig att se över hanteringen av miljöbalken. Många jordbrukare man talar med känner att det här är väldigt märkligt: Jag som bonde producerar mat, och det ska kallas farligt! Det är fantastiskt om ministern vill titta på det och se över regelverket. Det borde gå att göra, för vi ändrar ju i miljöbalken då och då. Det vore jättebra.

Som jag nämnde förut har vi ett handelsunderskott på över 50 miljarder när det gäller livsmedel. Det vore intressant att höra vad ministern tänker om hur vi ska kunna få ned det.

Sedan vill jag också fråga ministern om CAP:en. Vi har beteskravet, som bara finns i Sverige. På grund av det kravet kan våra svenska mjölkföretagare inte få EU-ersättning. Det är enligt lag som de tar ut korna på bete på sommaren. Detta missgynnar Sveriges mjölkbönder stort, då mjölkbönderna i till exempel Finland får betalt för att de har sina kossor ute på bete. Hur tänker regeringen kompensera Sveriges mjölkföretagare, som blir straffade genom denna lag? Och hur går detta ihop med att lönsamheten ska öka, som det står skrivet i livsmedelsstrategin?

Anf. 65 Statsrådet JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Jag tackar återigen Magnus Oscarsson för de många frågorna. I detta inlägg har jag ännu mindre tid, men jag försöker gå rakt på och beta av dem.

När det gäller frågan om miljöbalken tror jag att själva processerna är viktigare, som jag sa i mitt förra inlägg. Men jag kan absolut tillstå att signalvärdet inte är oväsentligt i sammanhanget. Jag tar med mig den frågan.

När det gäller självförsörjningsgraden är det givetvis så att vi vill öka svensk produktion, öka lönsamheten och öka hela kedjan. En av de kanske viktigaste delarna däri handlar om att öka svensk export av livsmedel. Vi har världens bästa djurvälstånd. Vår nivå på antibiotikaanvändningen i djurhållningen är bland de lägsta i världen, om inte den allra lägsta. Det är ett resultat av både politiskt fattade beslut och arbete av väldigt duktiga svenska bönder. Vi behöver gemensamt hjälpa till att se till att de får betalt för det på en svensk marknad, men framför allt på en internationell marknad. Därför gav vi redan i våras inom ramen för exportstrategin Business Sweden ett uppdrag att särskilt titta på att understödja livsmedelsexport. Detta tror jag är viktigt, även för att öka självförsörjningsgraden i

Sverige. Någonstans hänger det ihop. Vi behöver driva på i hela värdekedjorna och säkra att man kan få betalt för det fina arbete som man gör och den kvalitet som man har.

Jag har nu tio sekunder att svara på frågan om CAP:en. Det vi driver är att man ska få en CAP som är väl anpassad till att kunna haka i med en livsmedelsstrategi som innebär att vi får konkurrensneutrala förutsättningar för svenska bönder. Man har kvaliteten. Får man bara en bra spelplan kommer man att ha fördel av det.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.39 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 17 Svar på interpellation 2019/20:47 om januariöverenskommelsen och Arbetsförmedlingen

Anf. 66 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Mats Green har frågat mig huruvida den i januariavtalet formulerade, överenskomna och utlovade inriktningen för en förändrad arbetsförmedling fortfarande gäller. Han har även frågat mig varför och på vilket sätt ett system byggt på just lagen om valfrihetssystem är den lämpligaste grunden för den framtida Arbetsförmedlingen. Vidare har Mats Green frågat mig om kommunerna kommer att ges en roll i denna modell och vilken roll det i så fall kommer att vara. Slutligen har han frågat mig hur detta ska förenas med den modell, byggd på lagen om valfrihetssystem, som utlovats i januariöverenskommelsen.

Regeringen har påbörjat reformeringen av Arbetsförmedlingen. Myndigheten ska reformeras i grunden. Reformeringsarbetet pågår i enlighet med den inriktning som lades fast i den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet. Det innebär att Arbetsförmedlingen fortsatt ska ha myndighetsansvaret för arbetsmarknadspolitiken men att ett nytt system, med valfrihetssystem som utgångspunkt, ska utvecklas där fristående aktörer matchar och rustar arbetssökande för de lediga jobben.

Reformeringen görs för att förbättra effektiviteten i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Arbetsförmedlingens roll renodlas till att fokusera på bland annat kontroll av arbetssökande och fristående aktörer, arbetsmarknadspolitisk bedömning, digital

infrastruktur och statistik och analyser. De fristående aktörer som matchar och rustar de arbetssökande för de lediga jobben kommer att få ersättning i huvudsak utifrån hur väl de lyckas med att få individer i varaktig sysselsättning.

Inom ramen för sitt regeringsuppdrag att förbereda för och bistå med att analysera vissa förutsättningar inför reformeringen har Arbetsförmedlingen dessutom analyserat vilka situationer då upphandling enligt lagen om offentlig upphandling kan vara mer ändamålsenligt.

Det är viktigt att kommunernas insatser och verksamheter som syftar till att underlätta individers inträde på arbetsmarknaden tas till vara i reformeringen av Arbetsförmedlingen. Hur detta ska ske behöver analyseras vidare. En del av den analysen handlar om hur en fungerande samordning och samverkan med kommuner där dessa strukturer kan anpassas till olika kommuners förutsättningar kan ske.

En annan del av denna analys berör de juridiska förutsättningarna för kommunerna att medverka i utförandet av den statliga arbetsmarknadspolitiken. Regeringen avser därför att inom kort tillsätta en utredning som ska analysera och bedöma om det inom ramen för nuvarande regelverk är tillåtet för kommuner att vara leverantörer av arbetsmarknadspolitiska insatser i valfrihetssystem. Utredningen ska även analysera och bedöma om kommuner på annat sätt än genom att delta i ett valfrihetssystem kan tillhandahålla insatser under en avgränsad tid vid fall av konstaterat otillräckligt tillhandahållande av arbetsmarknadspolitiska tjänster.

En utgångspunkt är att ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna är oförändrad. Kommunernas medverkan ska vara frivillig och ske på uppdrag av och med ersättning från Arbetsförmedlingen.

En väl utformad aktiv arbetsmarknadspolitik bidrar till att fler kan komma i jobb. Arbete är den viktigaste förutsättningen för egen försörjning och etablering i samhället.

Anf. 67 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag har ställt denna interpellation om Arbetsförmedlingen, januariöverenskommelsen och kommuner till arbetsmarknadsministern mot bakgrund av en ökande arbetslöshet, en växande frustration bland kommunerna och den tilltagande splittring som blir alltmer uppenbar mellan januariöverenskommelsens partier i fråga om förändringen av Arbetsförmedlingen.

Det är väl ödets ironi, fru talman, att det svar som arbetsmarknadsministern nu läste upp var inaktuellt redan innan det lästes upp. Den splittring vi i arbetsmarknadsutskottet har kunnat notera under väldigt lång tid har kanske varit uppenbar för alla och envar som har tagit del av de olika – och inbördes stridande – massmedieuttalanden som har gjorts från januariöverenskommelsens partier. Jag hade ett antal olika exempel på detta, men jag nöjer mig med att konstatera att Liberalernas partiledare för en timme sedan klargjorde att man egentligen vill köra full stopp i maskin när det

gäller Socialdemokraternas, Miljöpartiets, Liberalernas och Centerpartiets tänkta förändring av Arbetsförmedlingen.

Min första fråga handlade om huruvida den i januariavtalet formulerade, överenskomna och utlovade inriktningen för en förändrad arbetsförmedling fortfarande gäller. Nu har arbetsmarknadsministern slagit fast att den gäller, samtidigt som Liberalerna i dag – för en timme sedan – har gått ut och klargjort att den *inte* gäller.

Jag hade också frågor kring kommunernas roll i allt detta, inte minst mot bakgrund av den frustration som mina egna gamla kommunkollegor känner. Därför hade jag frågor om kommunernas roll – i synnerhet i ett system som bygger på lagen om valfrihetssystem, som inte är särskilt enkelt. Jag hade alltså frågor om kommunernas roll i detta, och vi har fått svaret att man exempelvis ska låta en utredning titta på det. Jag kan dock konstatera att Liberalerna nu har slagit igen den dörren och sagt att det inte kan finnas någon roll för kommunerna i ett valfrihetssystem av det här slaget.

Vi fick alltså ett svar uppläst för ett par minuter sedan, och vi såg den presskonferens som arbetsmarknadsministern höll förra veckan. Där tillsattes en utredning, fru talman, som har till uppgift att klargöra för regeringen vad man egentligen kommit överens om i regeringens egen januariöverenskommelse – och konsekvenserna av denna. Jag förstår att det blir lite omständligt för dem som sitter och lyssnar på debatten, men det är för att det just nu är väldigt turbulent och omständligt rörande vad som egentligen gäller från regeringens sida och vad som egentligen gäller från januariöverenskommelsens partiers sida. Jag skulle uppskatta om arbetsmarknadsministern ville bringa klarhet i allt detta.

Jag måste också konstatera följande, fru talman: Om jag hade varit arbetssökande i Sverige i dag, eller om jag hade suttit i ledningen för en av Sveriges kommuner, hade jag inte blivit på något sätt lugnare av de svar som vi har fått här och nu.

Anf. 68 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Jag sitter i samma utskott som ledamoten Mats Green, och han har många förtjänster. Ytterligare en förtjänst kommer fram här, och det får man väl säga är fräckhetens gåva. Moderaterna har nämligen före valet föreslagit en kaosartad nedläggning av Arbetsförmedlingen – man har röstat för det och föreslagit olika typer av tillkännagivanden redan före valet – och efter valet, genom sin servettskissbudget och tillsammans med Kristdemokraterna och SD, aktivt bidragit till att vi nu ser en kaotisk situation på Arbetsförmedlingen.

Men det är ju lite som med en klocka som står still – ibland kan man få rätt i alla fall. Här skulle jag säga att de frågor som Mats Green har ställt till arbetsmarknadsministern är ganska ordentligt relevanta.

Den förvirring som finns blir inte mindre av det utspel som kom från Liberalerna för bara någon eller några timmar sedan. Det är väldigt oklart – och det har

det varit hela tiden – hur det marknadsliberala monster som ska skapas egentligen ska se ut.

Nu förstår ingen vad kommunernas roll i detta ska bli. Det är dock smärtsamt tydligt för kommunerna att det redan i dag har blivit merkostnader i och med att man får ett tillbakadragande av statlig service eftersom Arbetsförmedlingen anpassar sig till de olika direktiv som finns och till de penganeddragningar som har genomförts.

Kontor läggs ned, men det är också så att man redan har en mycket ansträngd situation för personalen på Arbetsförmedlingen. Det är folk som befinner sig under väldigt stark press. Det är personer som har sagt upp sig utöver det stora varsel som lades med nödvändighet efter servettskissbudgeten.

Allt detta gör att kommunerna redan i dag är drabbade. Det blir inte lättare av att det redan var oklart hur kommunernas roll skulle se ut i framtiden och av att ytterligare oklarhet nu uppstår när ett av samarbetspartierna säger att man helt måste gå ifrån det som regeringen har sagt att man ska göra, det vill säga tillsätta en utredning för att förstå de juridiska förutsättningarna för kommunerna att i sista hand på något sätt ta ansvar för de vita fläckar som kan uppstå när kommersiella aktörer inte anser sig tjäna tillräckligt mycket pengar.

Detta ger anledning att ställa ganska allvarliga frågor om regeringens möjligheter – som är konstitutionellt bestämda – att styra landet och därmed också styra landets alla myndigheter. I detta fall handlar det om en av de allra största myndigheter som finns, nämligen Arbetsförmedlingen.

Det är en kaotisk situation. Jag önskar att arbetsmarknadsministern kan säga något som kanske bidrar till att göra situationen lite ljusare.

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det finns en bred överenskommelse i Sveriges riksdag och bland de partier som sitter här – jag talar om de partier som står bakom januariavtalet – om att Arbetsförmedlingen behöver reformeras. Detta var någonting som statsminister Stefan Löfven uttalade redan 2014, och i och med den överenskommelse som vi tecknade med januariavtalet är vi överens om att reformera Arbetsförmedlingen.

Detta arbete har egentligen inte börjat att implementeras ännu. Det var i fredags som vi tog emot rapporten från Arbetsförmedlingen, som har haft ett uppdrag att analysera vissa förutsättningar och återkomma med hur ett nytt system ska kunna se ut.

Jag bedömer att vi har stor samsyn kring just bestämmdheten i att vi ska utveckla och reformera Arbetsförmedlingen. Det är dock ingen hemlighet att det finns en hel del detaljer och svåra frågor som behöver analyseras ordentligt och som det behöver tas ansvar för. Jag hade så sent som i morse ett möte med ledningen för myndigheten tillsammans med representanter för Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna. Vi

har påbörjat en del av de frågeställningar – egentligen inte diskussioner – som behöver komma upp i och med denna rapport.

Jag vill som arbetsmarknadsminister ta ansvar för den situation som just nu råder på myndigheten. Jag håller med om den bild som Ali Esbati redogjorde för; det är en väldigt svår situation på myndigheten just nu. Jag känner också en oro för att många har valt att lämna myndigheten.

Jag tror att det vi kan och behöver göra från politikens sida – och det vi behöver ta ansvar för – är att skapa stabila förutsättningar över tid så att personalen vet vad det är som förväntas av myndigheten.

De besked som jag kan ge i dag handlar till stor del om det jag sa i förra veckan, nämligen att detta även fortsättningsvis är en stor och viktig myndighet. Den kommer att fokusera på myndighetsutövningen. Det kommer att bli ännu viktigare att man gör den arbetsmarknadspolitiska bedömningen. Det kommer att handla om att ha uppföljning och kontroll samt om att göra analyser av arbetsmarknadens kommande behov och om att kunna anpassa detta till den verklighet som råder.

För mig är det allra viktigaste att detta ska funka i praktiken. Det måste också kunna funka på orten.

Detta är en tid då många känner oro. Det är många pusselbitar som behöver komma på plats. Jag vill såklart i min roll se till att vi nu tar de steg som krävs för att skapa en reformering under ordnade former. Jag kommer också att bjuda in arbetsmarknadens parter – såväl fackföreningarna, som jag har möte med på myndigheten nu på fredag, som arbetsgivare, funktionshindersrörelsen och många andra viktiga aktörer som kan komma med kloka synpunkter på de olika vägval och de frågeställningar som vi behöver ta ställning till.

Anf. 70 MATS GREEN (M):

Fru talman! Nu står arbetsmarknadsministern här nästan som en egen Bagdad Bob för partierna som ingår i januariöverenskommelsen, om liknelsen ursäktas. Nu står ministern här och påstår att det absolut inte är några problem. Man är överens om allting – om alltifrån tidsplanen till modellen för sin förändring av Arbetsförmedlingen. Tidsplanen och övrigt ligger dessutom fast.

När jag läste igenom uttalandet från partiledaren för Liberalerna – alltså ett av de i januariöverenskommelsen ingående partierna – kunde jag dock konstatera att man klagar att man inte tror på den tidsplan som arbetsmarknadsministern har sagt ska gälla. Man säger också att modellen för detta är helt ohållbar. Man beskriver en kaosartad reformprocess och stora motsättningar mellan januaripartierna. En företrädare för detta parti uttalar att det här är ett fullskaligt experiment.

Utan tvekan är det så att Arbetsförmedlingen är en dysfunktionell myndighet som är i ett extremt uppenbart behov av förändring. Det är egentligen kanske bara Ali Esbati och hans parti som inte inser det numera. Socialdemokraterna har vägrat att inse det under en lång följd av år men inser det nu.

När man gör något, fru talman, ska man göra det bra, men det är faktiskt det sista som görs här.

När man ska göra om Arbetsförmedlingen i grunden behöver det vara en ordnad och genomtänkt förändring där man gör allt i hanterlig takt. Det gör man inte nu. Det visar sig också att det egentligen inte finns någon samsyn över huvud taget mellan januariöverenskommelsens fyra partier.

Sverige står nu på randen till en vikande konjunktur, och vi ser en ökande arbetslöshet. Det är inte okej.

Moderaterna har länge varit tydliga med att vi behöver få en förändrad och förbättrad arbetsförmedling. Men vi säger nej till den modell som januariöverenskommelsens partier uppenbarligen inte är överens om.

Jag noterar att Centerpartiets arbetsmarknadspolitiska talesperson har varit extremt tydlig med att partierna är överens om detta, att det är vad de kommer att göra och att de inte kommer att vika någonting från det över huvud taget. Jag konstaterar också att det finns ett annat parti i form av Liberalerna som inte köper detta över huvud taget, i synnerhet inte den vision som arbetsmarknadsministern här har gett uttryck för och de ambitioner som man har haft för Sveriges kommuner och deras roll i detta.

Allt detta har på något sätt fallit när vi kan ta del av Liberalernas klagörande att man inte köper detta och att man heller inte köper tidsplanen.

Jag får väl därför fortsätta att fråga arbetsmarknadsministern: Gäller januariöverenskommelsen fortfarande i sin helhet, i synnerhet den modell för reformering av Arbetsförmedlingen som man har valt baserad på LOV? Gäller även den tidsplan som arbetsmarknadsministern har slagit fast här och nu, och som hon även slog fast vid presskonferensen förra veckan? Detta skulle jag uppskatta ett svar på.

Anf. 71 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Det är beklagligt att Mats Green bland sina i och för sig helt rimliga frågor lägger in lite dimridåer om Moderaternas egen position, för den har ju varit mer kaosartad, inte mindre, än det som januariöverenskommelsen leder till. Från Moderaternas sida har man ju inte haft någon aning om vad man vill göra med Arbetsförmedlingen, bara att den ska skäras ned på, och det har bidragit till den situation som råder på myndigheten nu.

Det vore intressant att höra från arbetsmarknadsministern om det finns någon faktisk plan vad gäller vilken roll som kommunerna ska ha i en framtida struktur med Arbetsförmedlingen. Men ännu mer intressant vore att höra om det är rimligt att fortsätta hävda att den tidsplan som man har annonserat ska gälla.

Om den ganska uppenbara tidsplanen blir svår att hålla och realisera, finns det då någon backup-plan från regeringen om att tillskjuta mer medel eller på annat sätt göra det möjligt för Arbetsförmedlingen att genomföra de uppgifter som myndigheten ändå måste genomföra, samtidigt som den kaotiska relationen mellan de i januariöverenskommelsen ingående partierna ska behöva redas ut? Det är inte rimligt att de

arbetslösa och de anställda på Arbetsförmedlingen får ta kostnaden för den oenigheten.

Anf. 72 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Mats Green säger att jag låtsas som att det inte finns några problem. Men det var verkligen inte det jag sa, Mats Green, utan det var en beskrivning av en väldigt tuff situation på myndigheten.

Det jag vill göra som arbetsmarknadsminister är att ta ansvar för att vi framöver har en ordnad process. Det har gått väldigt snabbt med stora nedskärningar och nedläggning av kontor. Jag har själv varit i många kommuner och där träffat kommunalråd som beskriver just oron för vad som händer och undrar på vilket sätt de kan bidra i arbetet. Jag har verkligen inte låtsas som att det inte finns några problem, snarare tvärtom.

Vi fick en rapport från myndigheten i fredags. Nu påbörjar vi ett arbete med att sortera alla olika typer av analyser och frågeställningar som finns. Det behöver vi partier som har ingått januariavtalet ta ett gemensamt ansvar för.

Jag må vara lite konservativ, om man får säga så som socialdemokrat, men för mig är det de avtal som vi gör upp i förhandlingar med varandra som gäller. Och det är mötet med de andra partierna och de diskussioner som vi har som ger riktningen för den framtida politiken. Jag kan inte ta hänsyn till olika typer av mediala utspel, utan den tidsplan som vi har kommunicerat och det som jag sa vid presskonferensen förra veckan är fortsatt viktiga besked. Det är också ett besked till Ali Esbati, som ju ställer frågor om kommunernas roll. Det gör också Mats Green.

Det vi vill göra nu är att titta på de juridiska förutsättningarna för kommunerna att delta i ett sådant här nytt system. Men vi vill också titta på hur kommunerna kan bidra under en tillfällig period om det är så att vi har vita fläckar i landet. För mig som norrbottning, socialdemokrat och arbetsmarknadsminister är det klart att det är en väldigt viktig fråga. Vi kan inte hamna i ett läge där vi reformerar myndigheten och inte har vare sig tjänster eller en närvaro.

Det är viktigt nu att säkerställa att myndigheten verkligen kan tillgängliggöra sin service för arbetssökande men också för arbetsgivare i hela landet, och det kan gå till på lite olika sätt. Det här är frågor som vi nu verkligen måste ta ansvar för.

Reformeringen ska ske under ordnade former. Det har varit väldigt tufft och turbulent. Nu behöver vi inte mer av politisk retorik kring det här, utan nu behöver vi mer av politiskt ansvarstagande, och det vill jag verkligen ta.

Anf. 73 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag och arbetsmarknadsministern kan stå här och diskutera vem som är mest konservativ. Jag vågar nog påstå att jag kanske vinner i just den kraftmätningen.

Jag skulle vilja återkomma till de frågor som jag ändå vill ha besvarade här och som jag tycker är tämligen relevanta.

Arbetsmarknadsministern säger att avtal ska hållas, absolut, pacta sunt servanda. Men här är det uppenbart att de i januariöverenskommelsen ingående partierna har helt olika bilder av hur avtalet ser ut. Det skulle jag också vilja ha en kommentar till. Att allt skulle vara frid och fröjd är det nog ingen här som har påstått, för det framgår väldigt uppenbart för alla och envar att det inte är så.

Arbetsförmedlingen har sedan länge stora problem. Man klarar inte sitt uppdrag och har inte gjort det under väldigt lång tid. Det är därför som det finns en bred enighet i Sveriges riksdag om att myndigheten måste förändras i grunden.

Vi moderater säger att vi vill ha färre utförare, långsiktighet och kvalitet. Det är därför som vi avvisar den modell byggd på lagen om valfrihetssystem som januariöverenskommelsens partier talar om, även om jag nu noterar att vissa inte köper detta.

Jag skulle återigen vilja få svar på frågan om tidsplanen som man har slagit fast gäller.

Liberalerna säger nu att det inte kan komma på fråga att en kommun ska kunna komma in som utförare och konkurrera med privata utförare. Det har Liberalerna varit extremt tydliga med i ett brev till regeringen, alltså inte via massmedierna. Då skulle jag vilja fråga: Kommer det att bli så? Har Liberalerna rätt i detta?

Anf. 74 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Som jag sa tidigare tar jag inte ställning till olika mediala utspel som jag ännu inte har sett. I det här fallet är det framför allt de överenskommelser som vi partier bakom januariavtalet träffat som fortfarande gäller för mig. Jag kan inte bedöma varje utspel. Jag har heller inte sett vad som hänt under dagen eftersom jag har arbetat, vilket vi vill att samtliga svenskar ska kunna göra varje dag. Det är därför som arbetsmarknadspolitikerna är så viktig.

Jag skulle vilja rekommendera Mats Green att ta del av det fina arbete som många kommuner gör när det gäller att bidra till den statliga arbetsmarknadspolitikerna, alltså komplettera den. Många aktiva moderater i Östra Göinge och Växjö är väldigt fina exempel på det som jag tycker måste vara utgångspunkten för oss alla.

Att vi har en aktiv arbetsmarknadspolitik som bidrar till att arbetsgivare kan anställa den kompetens som de behöver för att utveckla sina verksamheter, att människor kan få stöd för att få rätt arbete och att vi tillsammans ser till att det funkar på orten och i hela landet är mina utgångspunkter för hela den här reformeringen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2019/20:48 om utvecklingsåret

Anf. 75 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Mats Green har frågat mig om jag kommer att verka för att samma regler ska gälla för utvecklingsåret som för alla övriga studerande i Sverige vad gäller krav på återbetalning för avbrutna eller icke fullbordade studier. Mats Green har också frågat mig, om svaret på ovanstående fråga är nej, om jag anser att det är rättvist gentemot alla övriga som dels inte får sin studieledighet finansierad av skattebetalarna, dels även omfattas av återbetalningsskyldighet för avbrutna eller icke fullbordade studier, och hur det ska hanteras.

Som jag svarade på interpellationen om utvecklingsårets betydelse för bristyrken i denna kammar den 4 oktober ska regeringens förslag i budgetpropositionen för 2020 om att införa utvecklingstid i upp till ett års tid ses i ljuset av att kraven på omställning ökar i snabb takt på arbetsmarknaden och att det råder brist på kompetens inom flera yrken. Regeringen ser ett behov av att bidra till att höja arbetskraftens kompetensnivå och omställningsförmåga och till en ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Arbetet med den närmare utformningen av reformen pågår inom Regeringskansliet.

Anf. 76 MATS GREEN (M):

Fru talman! Bakgrunden till min interpellation om friåret och återbetalning av ej fullgjorda studier är givetvis att regeringen inom ramen för januariavtalet har föreslagit ett återinförande av friåret i omdöpt form, numera kallat utvecklingsår, till en kostnad av 1 miljard. Satsningen har sågats av i stort sett samtliga experter, institut och remissinstanser. I tider av eskalerande gängkriminalitet och otrygghet väljer alltså januariavtalets partier att satsa dubbelt så mycket på friåret som på polisen.

Enligt regeringen ska de som kommer i åtnjutande av friåret kunna studera för att kompetensutveckla sig. Övriga studerande i samhället, som ej har av skattebetalarna finansierad ledighet, är hänvisade till studiemedelssystemet och dess regler för återbetalning vid avbrutna eller icke fullgjorda studier.

Det är mot bakgrund av detta jag har ställt följande frågor till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark:

Kommer samma regler att gälla för utvecklingsåret som för alla övriga studerande i Sverige vad gäller krav på återbetalning för avbrutna eller icke fullbordade studier, och, om svaret på denna fråga är nej, vari ligger då rättviseaspekten gentemot alla andra som inte får sin studieledighet finansierad av skattebetalarna och som dessutom även omfattas av återbetalningsskyldighet för avbrutna eller icke fullbordade studier?

Ministern påstod nyss att friåret ska ses som ett sätt att fylla rekryteringsbehovet inom bristyrken. För några veckor sedan frågade jag henne därför i riksdagens talarstol om hon kunde ge ett enda exempel på en utbildning inom ett bristyrke som man kunde fullfölja

inom tidsramen för utvecklingsåret, det vill säga minst tre och högst tolv månader. Arbetsmarknadsministern kunde då inte ge ett enda exempel på detta.

Nu står vi här igen, och arbetsmarknadsminister Eva Nordmark kan inte svara på den mest uppenbara av frågor, den om rättvisan, eller rättare sagt orättvisan, gentemot alla dem, i synnerhet kvinnor och då kvinnor med låga inkomster, som aldrig kommer att kunna omfattas av utvecklingsåret. I stället hänvisar arbetsmarknadsministern till ett beredningsarbete i Regeringskansliet. När man frågar om rättvisan i regeringens förslag blir alltså svaret från regeringen: Var god dröj.

Fru talman! Friåret eller utvecklingsåret, vad man än väljer att döpa det till, är alltså varken rättvist, rättfärdigt, effektivt eller ändamålsenligt på något sätt.

Jag får dock nöja mig med att upprepa min fråga till den socialdemokratiska arbetsmarknadsministern: Vari ligger rättvisan i detta förslag?

Anf. 77 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Mats Green påstår att detta är orättvist och inte ändamålsenligt. Vi har dock ännu inte sett resultatet. Jag tar gärna emot input och tankar om hur olika insatser och satsningar som vi gör kan formas för att de ska öka effektiviteten och bidra positivt på arbetsmarknaden – hellre det än hittepåargument om att det inte är rättvist. Vi har ännu inte sett hur reformen ska formuleras, för det är ett arbete som pågår i Regeringskansliet just nu.

Vad gäller frågorna om återbetalningsskyldighet och samma regler som för andra studerande är Mats Green mycket väl medveten om att detta arbete pågår. Vi tar som sagt gärna emot input, och jag kan återkomma med svar när vi är framme vid dessa.

Vad kan det då röra sig om för utbildningar? Mats Green beskriver kvinnors situation. Jag är själv mycket engagerad i detta eftersom jag tror att vägen till jämställdhet går genom arbete och egen försörjning. Det finns ett antal möjliga utbildningar. En sådan är utbildning till vårdbiträde. Det handlar om ett yrkespaket om 800 poäng som man kan läsa inom den kommunala vuxenutbildningen. Det är ett bristyrke där man efter utbildning har lätt att få arbete. Det finns en hel del sådana exempel. Har man väl utbildat sig till vårdbiträde och vill gå vidare till undersköterska är det ett yrkespaket om 700 poäng.

Jag ser att vi har stora möjligheter att hitta denna typ av utbildningar och öka chansen för människor att genom utbildning göra nya yrkesval i livet och komma närmare arbetsmarknaden och få ett arbete.

Anf. 78 MATS GREEN (M):

Fru talman! Arbetsmarknadsministern slår fast att utvecklingsåret är en fantastisk idé som är bra på alla sätt. Men när jag ställer den uppenbara frågan på vilket sätt det är bra och rättvist blir svaret: Vi tar gärna emot input, för vi sitter just nu och funderar på detta på Regeringskansliet.

Vanligtvis brukar det vara grunden för att man över huvud taget lägger fram förslag i Sveriges riksdag. Men här säger man att det är ett bra förslag och ska i efterhand försöka visa att det är bra – när vi alla kan konstatera att det definitivt inte är bra för någon. Jag har svårt att hitta någon i Sverige som tycker att detta är ett bra förslag, allra minst de fackliga organisationerna.

Fru talman! Återigen: Detta är inte rättvist – och det vet arbetsmarknadsministern. Det är inte rättvist mot dem som sliter på jobbet varje dag att någon annan kan ta ledigt. Det är inte rättvist mot dem som inte ens har ett jobb att ta ledigt från. Och, som vi diskuterar nu, det är inte rättvist mot alla dem som måste ta lån för att finansiera sina studier och som utöver det måste betala tillbaka om de avbryter eller inte fullföljer sina studier, de som inte kan studera helt utan krav och på sina arbetande kollegors bekostnad. Det är dessa det är orättvist mot. Detta är kontraproduktivt på alla plan.

När Eva Nordmark var ordförande för TCO avfärdade man detta förslag rakt av och påpekade just den orättvisa som jag i dag förgäves söker besked om. LO:s förste vice ordförande Therese Guovelin konstaterade att ”över 700 000 personer saknar fast jobb, många av dem kvinnor, och de lämnas utanför det här förslaget”. Hon tillade: ”Man missar dem som är otryggast på arbetsmarknaden.”

Enligt regeringen saknas det pengar till att kapa vårdköer, höja polislöner och göra satsningar på skolan. Samtidigt finns det pengar till ett års ledighet och andra bidrag. I tider av stigande arbetslöshet är detta det sista som Sverige och de som överhuvudtaget inte har ett jobb att gå till behöver.

Det finns inga friår. Det är alltid någon som betalar. Att pensionärer och löntagare ska betala för att vissa ska vara lediga från jobbet med det så kallade utvecklingsåret är inte rätt, och det är framför allt inte rättvist. Jag tror att det är väldigt få av de som lyssnar på denna debatt i dag som tycker att det är rimligt att de ska gå upp och slita på jobbet varje dag för att någon annan ska kunna ta ledigt.

Fru talman! Detta är ärligt talat en gräddfil för en liten skara personer. När vanliga människor får ta studielån för att utbilda sig får en liten grupp förströ sig på andras bekostnad. Detta är ojämlikhet och orättvisa när den är som värst, och den är skattefinansierad.

Återigen, fru talman: Var ligger rättvisan i detta gentemot dem som får ta lån och som, ifall de inte klarar eller fullföljer sina studier, får betala tillbaka dessa? Och hänvisa inte till en utredning!

Anf. 79 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Utvecklingstiden handlar inte om att ge människor ledighet med ersättning, utan det handlar om att försöka bidra till att skapa incitament för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Jag ser en arbetsmarknad där förändringen går snabbt, där vi har ungefär 500 000 jobb som

tillkommer i ekonomin, där lika många eller färre jobb försvinner varje år och där jobben förändras i snabb takt.

Det riktigt stora problemet på svensk arbetsmarknad i dag handlar om bristen på rätt kompetens, det vill säga bristen på personer med rätt kompetens för arbetsgivarna att rekrytera. Detta skapar stora problem för våra företag, som måste säga nej till order och som inte kan anställa de programmerare de behöver för att utveckla sin verksamhet. Man kan inte säkerställa en bra kvalitet i välfärden om man får tag på undersköterskor, sjuksköterskor eller lärare i den omfattning som behövs.

Bristen på arbetskraft med rätt kompetens är alltså det riktigt stora problemet på svensk arbetsmarknad. Flera olika aktörer har pekat på att denna brist hämmar sysselsättningsutvecklingen och den ekonomiska tillväxten i Sverige. Detta är alltså på riktigt ett stort problem.

Det finns ett antal åtgärder som vi behöver vidta för att öka rörligheten på arbetsmarknaden. Det handlar om att skapa ett utbildningsutbud som är mer anpassat efter de behov som finns i näringslivet och på arbetsmarknaden. Denna typ av arbete pågår. Vi behöver se till att högskolor och universitet mer flexibelt kan erbjuda utbildningar som är anpassade utifrån löntagares behov. För några år sedan fattade Moderaterna beslut på sin stämma om ett omställningsuppdrag till högskolor och universitet. Detta skulle jag gärna höra Moderaterna prata mycket mer om, för att gynna den omställning och rörlighet som är så viktig på arbetsmarknaden och för att det ska vara en fortsatt gynnsam strukturomvandling där vi upprätthåller konkurrenskraften och därigenom också välståndet.

Utvecklingstid är ett sätt att testa om vi kan säkerställa att ännu fler går vidare till arbeten där det i dag råder brist. Ett sådant exempel är att gå från vårdbidrag till undersköterska, som jag nämnde i mitt tidigare inlägg. Jag tror att politiken måste vara inriktad på att skapa dessa möjligheter och inte bara fokusera på att prioritera dem som står längst ifrån arbetsmarknaden, även om det är prioriteringen för arbetsmarknadspolitikerna och Arbetsförmedlingen, som vi diskuterade nyss. Man måste också skapa förutsättningar för människor som är i jobb att ta nästa steg på sin resa genom arbetslivet. Detta är ett sätt att gynna en sådan omställning.

Anf. 80 MATS GREEN (M):

Fru talman! Det säger ganska mycket om var Socialdemokraterna befinner sig att en socialdemokratisk minister, när jag frågar om rättvisa, säger att man först måste bereda detta i Regeringskansliet. Okej.

Man pratar om vikten av omställning. Det är väl ingen som är emot omställning, fru talman, för det är vad framtidens arbetsmarknad kräver. Vad jag ställer frågor om är att alla andra, som också behöver ställa om, den förkrossande majoriteten, över 90 procent, är hänvisade till det studiemedelssystem och övriga

system för detta som har skapats för att gynna omställning.

Återigen: Här pratar vi om människor som tar lån för att kunna göra detta och som har krav på sig att betala tillbaka lånen om de inte fullföljer eller avbryter sina studier. Hur kan man då tycka att det är egendomligt att påpeka det djupt orättvisa och det djupt orättfärdiga i detta? Varför kan inte alla omfattas av det studiemedelssystem som vi en gång byggde för att omfatta alla? I stället väljer man att satsa på en åtgärd som inte är bra för någon.

Jag konstaterar återigen: Lyssna på vad LO:s förste vice ordförande säger om detta! Hon säger att det slår mot de svagaste, mot kvinnor och mot dem som inte finns på arbetsmarknaden över huvud taget – de som inte har ett jobb att få ledigt ifrån i form av ett utvecklingsår eller friår. Det är dem som det slår emot.

Anf. 81 Arbetsmarknadsminister EVA
NORDMARK (S):

Fru talman! Det finns många olika typer av åtgärder och insatser som är viktiga på arbetsmarknaden. Vi satsar inte bara på utvecklingstid, utan vi kommer under nästa år att satsa på intensivår för särskilt motiveerade nyanlända. Etableringsjobb ska komma på plats. Vi tillför resurser för extratjänster och arbetsmarknadsutbildningar. Det är en rad olika arbetsmarknadspolitiska insatser som är viktiga. Dessa olika typer av insatser riktar sig till lite olika målgrupper.

Jag kan ännu inte svara på frågor som rör till exempel återbetalning eftersom det är frågor som bereds inom Regeringskansliet. Men jag kan i alla fall säga till Mats Green att jag som socialdemokrat såklart inte vill slösa med några skattepengar, så det kommer det inte att vara tal om.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 19 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Propositioner

2019/20:30 Trängselskatt i Marieholmstunneln i Göteborg
2019/20:36 Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation

Skrivelser

2019/20:25 Verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under helåret 2018 och första halvåret 2019
2019/20:34 Verksamheten inom Europarådets ministerkommitté m.m. under helåret 2018 och första halvåret 2019

Motioner

med anledning av prop. 2019/20:28 Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i Irak
2019/20:3410 av Björn Söder m.fl. (SD)

2019/20:3412 av Joar Forssell m.fl. (L)
2019/20:3415 av Håkan Svenneling m.fl. (V)

med anledning av prop. 2019/20:29 Svenskt deltagande i Förenta nationernas stabiliseringsinsats i Mali

2019/20:3411 av Björn Söder m.fl. (SD)
2019/20:3413 av Joar Forssell m.fl. (L)
2019/20:3417 av Hans Wallmark m.fl. (M)

med anledning av skr. 2019/20:35 Riksrevisionens rapport om Tullverkets kontroll

2019/20:3414 av Niklas Wykman m.fl. (M)
2019/20:3416 av Eric Westroth m.fl. (SD)
2019/20:3418 av Hampus Hagman m.fl. (KD)

§ 20 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 25 oktober

2019/20:80 Efterlevandestöd i behov av förändring
av Jonas Andersson i Skellefteå (SD)

till statsrådet Ardan Shekarabi (S)
2019/20:81 Nytt regemente till Umeå
av Edward Riedl (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)
2019/20:82 Utredning av strandskyddet
av Carl-Oskar Bohlin (M)

till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)
2019/20:83 Digital likvärdighet i skolan
av Maria Stockhaus (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)
2019/20:84 Stärkt äganderätt och strandskydd
av Kjell Jansson (M)
till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

den 29 oktober

2019/20:85 Asiatiska infrastrukturinvesteringsbanken

av Ludvig Aspling (SD)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)
2019/20:86 Anhörigstöd

av Lina Nordquist (L)
till socialminister Lena Hallengren (S)
2019/20:87 En undersökningskommission för fallet

Dawit Isaak

av Désirée Pethrus (KD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

**2019/20:88 En huvudman för personer med sam-
sjuklighet, beroendesjukdom och psykisk ohälsa**
av Michael Anefur (KD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

**2019/20:89 Referenser till Bibeln och religiösa ur-
kunder i grundskolans nya kursplan**

av Ingemar Kihlström (KD)
till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2019/20:90 En humanare sjukförsäkring

av *Julia Kronlid* (SD)
till statsrådet Ardalán Shekarabi (S)

2019/20:91 Möjligheter att stänga av studenter som begått allvarliga brott

av *Roger Haddad* (L)
till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2019/20:92 Stöd under graviditeten

av *Linda Lindberg* (SD)
till statsrådet Ardalán Shekarabi (S)

den 30 oktober

2019/20:93 Migrationsdomstolar och handläggningstider

av *David Josefsson* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

den 31 oktober

2019/20:94 Regeringens styråra

av *Helena Bouveng* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:95 Integrationsutmaningen och stundande lågkonjunktur

av *Boriana Åberg* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:96 Reformen för att öka drivkrafter till arbete

av *Niklas Wykman* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:97 Effekter av sänkt marginalskatt

av *Fredrik Schulte* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:98 Åtgärder för fler sysselsatta

av *Kjell Jansson* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:99 Dödsfall på jobbet

av *Saila Quicklund* (M)
till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2019/20:100 Avmattat bostadsbyggande

av *Carl-Oskar Bohlin* (M)
till statsrådet Per Bolund (MP)

2019/20:101 Rättvisande och förutsebart inkomstunderlag i socialförsäkringarna

av *Solveig Zander* (C)
till statsrådet Ardalán Shekarabi (S)

den 4 november

2019/20:102 Svenska institutets marknadsföring av Sverige

av *Katarina Brännström* (M)
till statsrådet Anna Hallberg (S)

2019/20:103 Den svenska positionen inför klimat-toppmötet COP 25

av *Jens Holm* (V)
till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 25 oktober

2019/20:265 Händelsen i England och behovet av ökade kontroller

av *Thomas Morell* (SD)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

2019/20:266 Tillgång till företagslån i glesbygd

av *Eric Palmqvist* (SD)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2019/20:267 Särskild regelgranskning utförd av OECD

av *Tobias Andersson* (SD)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2019/20:268 Irans frånträdande av JCPOA

av *Ludvig Aspling* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:269 Utredning av Turkiets krigsbrott

av *Sara Gille* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:270 Situationen i Uganda

av *Martina Johansson* (C)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2019/20:271 Utredning av Turkiets krigsbrott

av *Sara Gille* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:272 Miljövänliga transporter

av *Mikael Larsson* (C)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2019/20:273 Fortbildning för vårdens medarbetare

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:274 Vägsamfälligheter

av *Anders Åkesson* (C)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2019/20:275 Förstärkta tullkontroller

av *Thomas Morell* (SD)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:276 En nationell anhörigstrategi

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:277 Diabetesvård

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:278 Återlämnande av magasin till kriminella

av *Adam Marttinen* (SD)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

den 28 oktober

2019/20:279 Villkoren för utländska bärplockare

av *Ali Esbati* (V)
till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2019/20:280 Bristen på medarbetare inom psykiatrin

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

den 29 oktober

2019/20:281 Ersättning till asylsökande i områden med socioekonomiska utmaningar

av *Katarina Brännström* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:282 Marknadsföringen av Sverige som ett bidrags- och välfärdsparadis

av *Hans Wallmark* (M)
till statsrådet Anna Hallberg (S)

2019/20:283 Budgetmedel till barncancervården

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

2019/20:284 Medlemskapsperspektiv

av *Ludvig Aspling* (SD)
till statsrådet Hans Dahlgren (S)

2019/20:285 Bristande vägunderhåll

av *Sten Bergheden* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2019/20:286 Bredbandsutbyggnaden

av *Jessika Roswall* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2019/20:287 Prioriteringar hos polisen

av *Lars-Arne Staxäng* (M)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

den 30 oktober

2019/20:288 Skarp kritik mot ny avfallsförbränningskatt

av *Sten Bergheden* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:289 Naturvårdsverkets statistik

av *Betty Malmberg* (M)
till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

2019/20:290 Sidenvägen och EU

av *Margareta Cederfelt* (M)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:291 Handläggningstider för samfällighetsföreningsregistret

av *Lars Beckman* (M)
till statsrådet Per Bolund (MP)

den 31 oktober

2019/20:292 Studenter som begått allvarliga brott

av *Roger Haddad* (L)
till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2019/20:293 Ökade befogenheter vid inre utlänningskontroller

av *Johan Forssell* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:294 Utredningen om informationsutbyte vid samverkan mot terrorism

av *Johan Forssell* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:295 Infrastrukturpropositionen och nationell plan

av *Jessika Roswall* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2019/20:296 Utvisning på grund av brott

av *Katarina Brännström* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:297 Ersättning till styrelseledamöter

av *Lars Hjalmered* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:298 Stödutbetalning från Jordbruksverket

av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet Jennie Nilsson (S)

den 1 november

2019/20:299 Registrering av nyckelbiotoper för att uppnå miljömål

av *Elin Segerlind* (V)
till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

2019/20:300 Yttrandefrihet på nätet

av *Fredrik Lindahl* (SD)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

den 4 november

2019/20:301 Kö till bröstcancervård

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:302 LSS-bostäder i kommunerna

av *Carina Ståhl Herrstedt* (SD)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:303 Cancerforskning

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:304 Avhjälpan av verkställighetshinder

av *Ludvig Aspling* (SD)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

2019/20:305 Underfinansieringen av migrationsdomstolarna

av *Maria Malmer Stenergard* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:306 Marknadsföring av Sverige

av *Maria Malmer Stenergard* (M)
till statsrådet Anna Hallberg (S)

2019/20:307 Bristfälligt vinterunderhåll av våra vägar

av *Thomas Morell* (SD)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2019/20:308 Långa handläggningstider för lärarlegitimationer

av *Roger Haddad* (L)
till utbildningsminister Anna Ekström (S)

§ 22 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 29 oktober

2019/20:169 Omläggning till klimateffektiva drivmedel

av *Lars Beckman* (M)

till miljö- och klimatminister *Isabella Lövin* (MP)

den 30 oktober

2019/20:208 Skydd för ytterligare grupper vid blåljussabotage

av *Katja Nyberg* (SD)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2019/20:209 Åtgärder mot skjutvapenvåld

av *Katja Nyberg* (SD)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2019/20:211 Handläggningstiderna för bostadstillägg

av *Boriana Åberg* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2019/20:210 Söktrycket till lärarutbildningar

av *Roger Haddad* (L)

till statsrådet *Matilda Ernkrans* (S)

2019/20:207 En flygförbudszon över nordöstra Syrien

av *Håkan Svenneling* (V)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2019/20:212 Sanering av byggbranschen

av *Patrik Engström* (S)

till arbetsmarknadsminister *Eva Nordmark* (S)

2019/20:214 Stigande ungdomsarbetslöshet

av *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2019/20:215 Försäkring för studenter vid enskild utbildningssamordnare

av *Gudrun Brunegård* (KD)

till statsrådet *Matilda Ernkrans* (S)

2019/20:216 Hushållsnära insamling av tidningspapper

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till miljö- och klimatminister *Isabella Lövin* (MP)

2019/20:217 Jordbruks- och bostadsarrendeutredningen

av *Ingela Nylund Watz* (S)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2019/20:220 Sanktioner mot Turkiet

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet *Anna Hallberg* (S)

2019/20:221 Idrottsutbildningarnas framtid

av *Maria Stockhaus* (M)

till utbildningsminister *Anna Ekström* (S)

2019/20:222 Situationen i Ecuador

av *Håkan Svenneling* (V)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2019/20:223 Växande kommunal låneskuld

av *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2019/20:225 Hjälp till åkeriföretag

av *Thomas Morell* (SD)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:239 Kapacitetsbrist

av *Rickard Nordin* (C)

till statsrådet *Anders Ygeman* (S)

2019/20:240 Kapacitetsbrist

av *Niels Paarup-Petersen* (C)

till statsrådet *Anders Ygeman* (S)

2019/20:227 Verkställande av utvisningsbeslut

av *Dennis Dioukarev* (SD)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2019/20:236 Etablering på bostadsmarknaden

av *Dennis Dioukarev* (SD)

till statsrådet *Per Bolund* (MP)

2019/20:230 Bromma flygplats

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:233 Nedläggningen av Bromma flygplats

av *Patrik Jönsson* (SD)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:242 Bromma flygplats

av *Sten Bergheden* (M)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:260 Arlanda flygplats

av *Dennis Dioukarev* (SD)

till miljö- och klimatminister *Isabella Lövin* (MP)

2019/20:259 Bromma flygplats

av *Dennis Dioukarev* (SD)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2019/20:241 Kaos och trakasserier på Arbetsförmedlingen

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknadsminister *Eva Nordmark* (S)

2019/20:235 Kompensation till fiskare

av *Betty Malmberg* (M)

till statsrådet *Jennie Nilsson* (S)

2019/20:234 Kemikalieskatten

av *Olle Thorell* (S)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2019/20:243 Kritiken från FN:s rapportör för bostadsfrågor

av *Momodou Malcolm Jallow* (V)

till statsrådet *Per Bolund* (MP)

2019/20:246 Politiska fångar i Kuba

av *Jakob Forssmed* (KD)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2019/20:247 Id-kapningars effekter för konsumenter och små företag

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till statsrådet *Lena Micko* (S)

2019/20:226 Protester i Chile

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2019/20:229 Protesterna i Chile

av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Ann Linde (S)
2019/20:248 Utvecklingen i Chile
av *Mathias Tegnér* (S)
till utrikesminister Ann Linde (S)
2019/20:249 Sidans flytt till Botkyrka
av *Hans Wallmark* (M)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)
2019/20:251 Transparens inom biståndet
av *Hans Wallmark* (M)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)
2019/20:254 Färdigställande av Sydvästlänken
av *Lars Hjälmered* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)
2019/20:255 Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott
av *Lars Hjälmered* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)
2019/20:258 Kompetenscentrum för växtförädling
av *Staffan Eklöf* (SD)
till statsrådet Jennie Nilsson (S)
2019/20:232 Turkiets offensiv i norra Syrien och misstänkta krigsbrott
av *Anders Österberg* (S)
till utrikesminister Ann Linde (S)
2019/20:269 Utredning av Turkiets krigsbrott
av *Sara Gille* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 18.47.

Sammanträdet leddes
av tredje vice talmannen från dess början till och med
§ 11 anf. 20 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 15
anf. 53 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen
kl. 15.39 och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 3 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
§ 4 Avsägelse	1
§ 5 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 6 Anmälan om gruppleddare för partigrupp	1
§ 7 Meddelande om frågestund	1
§ 8 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 9 Svar på interpellation 2019/20:16 om det ökande antalet sprängdåd i Sverige	2
Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	2
Anf. 2 DAVID JOSEFSSON (M)	3
Anf. 3 ARIN KARAPET (M)	3
Anf. 4 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	4
Anf. 5 DAVID JOSEFSSON (M)	4
Anf. 6 ARIN KARAPET (M)	4
Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	5
Anf. 8 DAVID JOSEFSSON (M)	5
Anf. 9 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	5
§ 10 Svar på interpellation 2019/20:49 om rättsstatens principer	6
Anf. 10 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	6
Anf. 11 LUDVIG ASPLING (SD)	6
Anf. 12 TREDJE VICE TALMANNEN	6
Anf. 13 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	6
Anf. 14 LUDVIG ASPLING (SD)	7
Anf. 15 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	7
Anf. 16 TREDJE VICE TALMANNEN	8
Anf. 17 LUDVIG ASPLING (SD)	8
Anf. 18 TREDJE VICE TALMANNEN	8
Anf. 19 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S)	8
§ 11 Svar på interpellationerna 2019/20:54 och 55 om tvångsäktenskap samt förtryck och våld i hederns namn	8
Anf. 20 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	8
Anf. 21 SARA GILLE (SD)	9
Anf. 22 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	9
Anf. 23 SARA GILLE (SD)	10
Anf. 24 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	10
Anf. 25 SARA GILLE (SD)	11
Anf. 26 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	11
§ 12 Svar på interpellationerna 2019/20:56 och 65 om stöd till barn vid vårdnadstvister	11
Anf. 27 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	11
Anf. 28 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	12
Anf. 29 MARIA STOCKHAUS (M)	12
Anf. 30 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	13
Anf. 31 FÖRSTE VICE TALMANNEN	13
Anf. 32 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	13
Anf. 33 MARIA STOCKHAUS (M)	14
Anf. 34 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	14

Anf. 35 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	15
Anf. 36 MARIA STOCKHAUS (M).....	15
Anf. 37 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	15
§ 13 Svar på interpellation 2019/20:57 om ställförträdarregister och samhällets ansvar	15
Anf. 38 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	15
Anf. 39 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	16
Anf. 40 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	16
Anf. 41 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	16
Anf. 42 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	16
Anf. 43 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	16
Anf. 44 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	16
§ 14 Svar på interpellation 2019/20:58 om kusiners arvsrätt.....	17
Anf. 45 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	17
Anf. 46 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	17
Anf. 47 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	17
Anf. 48 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	18
Anf. 49 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	18
Anf. 50 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	18
Anf. 51 Justitie- och migrationsminister MORGAN JOHANSSON (S)	19
§ 15 Svar på interpellation 2019/20:66 om terrorpropaganda, antisemitism och korruption hos Unrwa	19
Anf. 52 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	19
Anf. 53 LUDVIG ASPLING (SD)	20
Anf. 54 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	20
Anf. 55 LUDVIG ASPLING (SD)	20
Anf. 56 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	21
Anf. 57 LUDVIG ASPLING (SD)	21
Anf. 58 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	21
Ajournering	22
Återupptaget sammanträde	22
§ 16 Svar på interpellation 2019/20:53 om antalet mjölkbönder	22
Anf. 59 Statsrådet JENNIE NILSSON (S)	22
Anf. 60 MAGNUS OSCARSSON (KD)	22
Anf. 61 Statsrådet JENNIE NILSSON (S)	23
Anf. 62 MAGNUS OSCARSSON (KD)	23
Anf. 63 Statsrådet JENNIE NILSSON (S)	23
Anf. 64 MAGNUS OSCARSSON (KD)	24
Anf. 65 Statsrådet JENNIE NILSSON (S)	24
Ajournering	25
Återupptaget sammanträde	25
§ 17 Svar på interpellation 2019/20:47 om januariöverenskommelsen och Arbetsförmedlingen.....	25
Anf. 66 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S)	25
Anf. 67 MATS GREEN (M).....	25
Anf. 68 ALI ESBATI (V)	26
Anf. 69 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S)	26
Anf. 70 MATS GREEN (M).....	27
Anf. 71 ALI ESBATI (V)	27
Anf. 72 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S)	28
Anf. 73 MATS GREEN (M).....	28

Anf. 74 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S).....	28
§ 18 Svar på interpellation 2019/20:48 om utvecklingsåret.....	29
Anf. 75 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S).....	29
Anf. 76 MATS GREEN (M).....	29
Anf. 77 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S).....	29
Anf. 78 MATS GREEN (M).....	29
Anf. 79 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S).....	30
Anf. 80 MATS GREEN (M).....	30
Anf. 81 Arbetsmarknadsminister EVA NORDMARK (S).....	31
§ 19 Bordläggning	31
§ 20 Anmälan om interpellationer	31
§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar	32
§ 22 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	34
§ 23 Kammaren åtskildes kl. 18.47.	35